TC
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİNE GÖRE ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

ELİFE REHBER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2007

TC
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİNE GÖRE ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

ELİFE REHBER

Danışman:Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2007

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI
(Danışman)

Üye : Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ

Üye : Yrd.Doç.Dr.Neşe CABAROĞLU

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

……/……/2007

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİNE GÖRE ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Elife REHBER

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI
Haziran 2007, 93 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarında fark olup olmadığı incelemektir.

Araştırmaya Nevşehir İli'ndeki beş ilköğretim okuluna devam eden 755 ikinci kademe öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1988) ve Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği (Koruklu, 1998) kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından geliştirilen "Empati ve Çatışma Çözme İle İlgili Görüşme Formu" gönüllü 40 öğrenciye uygulanmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, empatik eğilim düzeyi düşük ve yüksek olan öğrencilerin puanları ile çatışma çözme davranışı ölçeğinin saldırganlık ve problem çözme alt ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmış, ortalamalar arasında fark olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. Bulguların değerlendirilmesinde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık davranışları empatik eğilim düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin problem çözme davranışlarının, empatik eğilim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem empatik eğilim düzeylerinin hem de problem çözme davranış düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Empati, Empatik Eğilim, Çatışma, Çatışma Çözme

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF 6TH, 7TH AND 8TH GRADERS' CONFLICT RESOLUTION STRATEGIES REGARDING THEIR EMPATHIC LEVEL AT SECONDARY SCHOOLS.

Elife REHBER

Master Thesis, Departman of Educational Sciences
Advisor: Assistant Prof. Dr. Meral ATICI
June 2007, 93 Pages

The main purpose of this study was to examine 6th, 7th and 8th graders' conflict resolution strategies regarding their empathic level at secondary schools. Additionally students' empathic level and their conflict resolution strategies were examined in terms of their gender, socio- economic level and grade level.

755 students from five secondary schools in Nevşehir participated to the study. Empathic Tendency Scale (Dökmen, 1988) and Conflict Resolution Behavior Scale (Koruklu, 1998) were used to collect data. Moreover, interviews were conducted with 40 voluntary students.

Students with low and high empathic level were compared with regard to their aggressiveness and problem solving strategies. T test was used to analyse data.. Results showed that students with low empathic level had higher scores on aggressiveness while students with high empathic level had higher scores on problem solving and lower scores on aggressiveness. Morever, ıt was found that girls' empathic level and their problem solving scores were higher than those of boys.

Key Words: Empathy, Empathic tendency, Conflict, Conflict resolution

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarında fark olup olmadığı incelenmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde birçok kişinin emeği vardır. Çalışma sürecinde her konuda görüşlerinden yararlandığım ve yardım aldığım tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Meral Atıcı'ya, olumlu geri bildirimler vererek teze katkıda bulunan Prof. Dr. Banu Yazgan İnanç ve Yard. Doç. Dr. Neşe Cabaroğlu'na, yüksek lisans öğrenimim süresince ders ve deneyimlerinden yararlandığım bütün Hocalarıma, ölçeklerinden ve bilgilerinden yararlandığım Prof. Dr. Üstün Dökmen ve Yard. Doç. Dr. Nermin Koruklu'ya, görev yapmakta olduğum okuldaki ve uygulamaları gerçekleştirdiğim okullardaki görevli personele, arkadaşlarıma, uygulamalara katılan öğrencilere teşekkür ederim. Ayrıca Çukurova Araştırma Fonuna (EF2006YL5) teşekkür ederim.

Bu çalışmam boyunca bana sabır ve anlayış gösteren, her konuda destek veren Aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Elife REHBER

İÇİNDEKİLER

Özet…….....ii
Abstract……..…..iii
Önsöz ……...…....iv
Tablolar Listesi…….....x
Şekiller Listesi……....…...xii
Ekler Listesi ……....….xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ……..……...…...…1
1.1 Problem.…….……..…....1
1.2 Araştırmanın Amacı……..……....…..3
1.2.1. Araştırma Soruları.……...……..……3
1.3 Sayıltı……..……...……..…5
1.4 Sınırlılıklar…….……..……5
1.5 Tanımlar…….....….…….…….5
1.6 Araştırmanın Önem ve Gerekçesi……..…..…..…….……5

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMLAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ……...8
2.1.Empati İle İlgili Kuramsal Açıklamalar……...……..……....8
2.1.1.Empatinin Tanımı……...…...….8
2.1.2.Empatinin Sınıflandırılması……..…12
2.1.3.Empatinin Bileşenleri…….…...……..13
2.1.4.Empatiyle İlgili Değişkenler ……....14
2.1.5.Empati ile İlgili Araştırmalar……...…….15
2.1.5.1.Ülkemizde Yapılan Araştırmalar……..15
2.1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar …….18
2.2.Çatışma ve Çatışma Çözme İle İlgili Kuramsal Açıklamalar……....20

2.2.1. Çatışma İle İlgili Kuramsal Açıklamalar……..……..20
2.2.2. Çatışma Çözme İle İlgili Kuramsal Açıklamalar…….……...22
2.2.2.1.Çatışma Çözme Süreçleri…….…….....…..25
2.2.3.Çatışma Ve Çatışma Çözme İle İlgili Araştırmalar…….…….....26
2.2.3.1. Ülkemizde Yapılan Araştırmalar…….....26
2.2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar…….….27

BÖLÜM III

YÖNTEM…….……..29
3.1.Evren-Örneklem…….……...29
3.2.Veri Toplama Araçları…….....…...31
3.2.1.Empatik Eğilim Ölçeği…….....31
3.2.1.1. Güvenirlik ve Geçerlik ……...31
3.2.2.Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği…….32
3.2.2.1.Güvenirlik ve Geçerlik……..……...32
3.2.3.Öğrencilerin Empati Ve Çatışma Çözme Hakkındaki Düşünceleri Görüşme Formu…….....33
3.3.Verilerin Toplanması…….…33
3.4.Verilerin Analizi…….....34

BÖLÜM IV

BULGULAR…….....36
4.1.Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışına İlişkin Bulgular……...……..…36
4.1.1. Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Bulgular Düzeyleri…….....36
4.1.2. Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutuna ilişkin Bulgular…….37

4.2.Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular……..……...38
4.2.1.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri…….....38
4.2.2.Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri.....39
4.3.Çatışma Çözme Davranışına İlişkin Bulgular……..……..…...40
4.3.1.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutu Düzeyleri……...…….....40
4.3.2.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutu Düzeyleri…….…....42
4.3.3.Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutu Düzeyleri……..…….43
4.3.4.Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Boyutu Düzeyleri…….……..45
4.4.Görüşme Analizine İlişkin Bulgular……..…46
4.4.1.Öğrencilerin Empati Hakkındaki Görüşleri…….….46
4.4.2.Öğrencilerin Empati Kurabilen Kişilerin Hangi Özelliklere Sahip Olması Hakkındaki Görüşleri……..…….47
4.4.3.Öğrencilerin Empati Kurabilme Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri…….....48
4.4.4.Öğrencilerin Çatışma Çözme Hakkındaki Görüşleri…….…...48
4.4.5.Öğrencilerin Barışçıl Ya Da Yapıcı Çözümler İçin Bir Kişinin Sahip Olması Gereken Özellikler Hakkındaki Görüşleri……..….....49
4.4.6.Öğrencilerin Çatışma Çözerken Kullandıkları Yöntemler Hakkındaki Görüşleri……...49
4.4.7.Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerileri Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri……...…50
4.4.8.Öğrencilerin Empati ile Çatışma Çözme Becerisi Arasındaki İlişki Hakkında Görüşleri……...51
4.4.9.Öğrencilerin İletişimde Empati Ve Çatışma Çözme Becerilerini Kullanma Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri……...…….51

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM…….……52
5.1.Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu……..52
5.1.1.Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum……...……52
5.1.2.Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutu Düzeyine Etkisine İlişkin Tartışma ve Yorum……..54
5.2.Empatik Eğilim Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu……54
5.2.1.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyine İlişkin Tartışma ve Yorum……...54
5.2.2.Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin Tartışma ve Yorum……...…55
5.3.Çatışma Çözme Davranışı İle İlgili Bulguların Tartışma Ve Yorumu……..55
5.3.1.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna Etkisine İlişkin Tartışma ve Yorum…….56
5.3.2.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna Etkisine İlişkin Tartışma ve Yorum……..…57
5.3.3.Öğrencilerin Sınıf Düzeylerinin ve Cinsiyetlerinin Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutu Düzeyine Etkisine İlişkin Tartışma ve Yorum…….57
5.3.4.Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutu Düzeyine Etkisine İlişkin Tartışma ve Yorum……...58

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER……..…60
6.1.Sonuçlar…….....60
6.2.Öneriler…….....61
6.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler……..…61
6.2.2. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler……..……...61

KAYNAKÇA……..62
EKLER ……..……..69
ÖZGEÇMİŞ……..…93

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre Dağılımı…..…30

Tablo 2: Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu Puanlarına Göre t-Testi Sonuçları…….....…….….36

Tablo 3: Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutu Puanlarına Göre t-Testi Sonuçları…..…….37

Tablo 4: Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri ile İlgili Betimsel Değerler……..38

Tablo 5: Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri ile İlgili ANOVA sonuçları…….39

Tablo 6: Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler……....39

Tablo 7: Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Değerler Varyans Analizi Sonuçları.....40

Tablo 8: Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutu Düzeyleri ile İlgili Betimsel Değerler…….....41

Tablo 9:Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutu Düzeyleri ile İlgili ANOVA sonuçları…….....41

Tablo 10: Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutu Düzeyleri ile İlgili Betimsel Değerler……..42

Tablo 11:Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutu Düzeyleri ile İlgili ANOVA sonuçları……...43

Tablo 12: Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler…….....44

Tablo 13: Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Saldırgan Alt Boyutuna İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..…44

Tablo 14: Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler……...45

Tablo 15: Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutundan Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi Sonuçları……..….46

Tablo 16: Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları…47

Tablo 17: Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Kurabilen Kişilerin Hangi Özelliklere Sahip Olmaları Gerektiği Hakkındaki Görüşler Ve Frekanslar……..…...47

Tablo18: Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Kurabilme Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları…….48

Tablo 19: Kız ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları……...48

Tablo 20: Kız ve Erkek Öğrencilerin Barışçıl ya da Yapıcı Çözümler İçin Bir Kişinin Sahip Olması Gereken Özellikler Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları……...49

Tablo 21: Kız ve Erkek Öğrencilerin Kullandıkları Çatışma Çözme Yöntemleri Ve Frekansları……...50

Tablo 22: Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerileri Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları……...50

Tablo 23: Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Ve Çatışma Çözme İlişkisi Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları……....51

Tablo 24: Öğrencilerin İletişimde Empati Ve Çatışma Çözme Becerilerini Kullanma Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları……...….51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Aşamalı Empati Sınıflandırılması……..12
Şekil 2: Çatışma Çözme Stratejileri……24

EKLER LİSTESİ

EK-1 Empatik Eğilim Ölçeği……..……69
EK-2 Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği…….……70
EK-3 Empati Ve Çatışma Çözme İle İlgili Görüşme Soru Formu……..……73
EK-4 Görüşme Özetleri……...74

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem

Kişilerarası iletişim, insanın yaşamında oldukça önemli bir yere sahiptir. İnsan, hayatının her döneminde çevresindekilerle farklı şekillerde iletişim kurmaktadır. Bu iletişim bazen olumlu ve yapıcı olmakla birlikte bazen de çatışma ve problemleri içerebilir.

İletişim, iki kişinin ilişkisine dayanan psikososyal bir süreçtir. İnsan, ilişkileri içinde sürekli yeniden tanımlanır ve bu ilişkiler insanın yaşamının kalitesini belirler (Cüceloğlu,1991). Gün geçtikçe insanlar daha karmaşık ve yoğun bir kişilerarası ilişkiler örüntüsü ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu karmaşıklık, toplumda kişilerarası ilişkilerin bozulmasına, kişilerarası çatışmalara, insanların birbirlerine yabancılaşmasına ve yalnızlık duygusuna kapılmalarına neden olmaktadır.

İletişimde bulunan bireylerin birbirini anlaması iletişimi kolaylaştırıcı faktörlerden biridir. Empati insanların birbirini anlamasında önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin, karşısındaki kişinin duygularını anlaması, onun yerine kendini koyabilmesi iletişimde yaşanan sorunları da en aza indirebilir. Günlük yaşamda kişilerarası iletişimin kaçınılmaz olması, empatinin önemini arttırmaktadır.

Literatür incelendiğinde empati kavramının farklı yazar ve kuramcılar tarafından farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Günümüzde empatinin en çok kabul gören tanımlarından biri Rogers (1970) tarafından yapılmıştır. Rogers'a göre, empati; "bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi" sürecidir (Akt; Dökmen, 1988).

Empatinin "başkalarının düşüncelerini, bakış açılarını ve duygularını tanımaya ilişkin bilişsel bir yetenek" olduğunu savunanların yanında empatinin "bir bireyin duygusunun uygun, ancak onun aynısı olması gerekmeyen bir biçimde algılanması" olduğunu düşünenler de vardır (Barnett, 1990). Bu açıklamalardan bireyin empati kurabilmesi için karşıdaki ile aynı olayı yaşamasının gerekmediği anlaşılmaktadır. Empati, karşıdaki kişinin yerine kendini koyabilme, olaylara onun çerçevesinde bakabilmedir. Empatik yönden gelişmiş bir bireyin kişilerarası iletişimde başarılı, empatik yönü zayıf olan bir bireyin kişilerarası iletişimde başarısız olması olasılığı vardır (Pişkin,1989).

Empati çoğu iletişim problemlerinin doğmasına engel olduğu gibi yaşanan çatışmaların da en az zarar verici biçimde çözümlenmesine imkan sağlamaktadır. İletişim engellerinden biri olan kişilerarası çatışma günümüzde sıkça rastlanılan bir durumdur. Genelde insanlara olumsuz tutum besleyen, çatışmaya uygun kişilik yapısına sahip kişilerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerinin daha yüksek olduğu, empati kurma düzeylerinin ise daha düşük olabileceği belirtilmektedir (Dökmen, 2004).

Karmaşık ilişkilerin yaşandığı sosyal yaşamda kişilerarası çatışmalar kaçınılmazdır. Kişilerarası ilişkilere baktığımızda çatışma pek çok şekilde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan birisinde, Maurer (1991) çatışmayı "iki veya daha çok taraf arasında birbirine uymayan isteklerin istenmeyen sonucu" olarak tanımlamıştır. Maurer, çatışma çözmeyi de "tarafların kendi uyuşmazlıklarını uygun bir sonuca götürmek için uğraştıkları süreç" olarak tanımlamıştır (Akt; Sweeney ve Carruthers 1996). Jonhson (1997), çatışmayı bireyler arasındaki fırtınalar olarak ifade etmiştir. Çatışmanın insan doğasının doğal ve kaçınılmaz yanı olduğunu belirtmiştir.

İletişim çatışmalarının yıkıcı ve yapıcı sonuçları olabilir. Sonucun ne olacağı bireylerin çatışma çözmede nasıl bir yöntem izledikleri ile ilgilidir. Birey yaşadığı ilişkiler içinde tek bir çatışma çözme biçimi kullanmaz. Kullanılacak olan biçim çatışmayı yaşayan kişinin ve karşıdaki kişinin özelliklerine, ilişkinin derecesine, çatışma yaşanan konuya, çatışmanın yaşandığı sosyal ortama göre değişebilir. Kişilerarası çatışmaları çözmenin aşamalarından bir tanesi de karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru algılamak ve bu doğrultuda davranışlara yön vermektir. Bu nokta da empati ve çatışma çözme arasındaki ilişki dikkati çekmektedir.

Empati ve çatışma çözme davranışları iletişimde birer zincir halka gibidir. Bu iki önemli becerinin geliştirilmesi, bireyin sosyalleşmeye başladığı, diğerlerinin varlığının farkına varıldığı bir dönem olan ilköğretimde önem kazanmaktadır. İlköğretim, çocukların aileden çıkıp dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevreye iyice karıştığı dönemdir (Yörükoğlu,1996). Özellikle ilköğretim ikinci kademede aile, arkadaş ve diğerleri ile ilişkiler farklılaşmakta, gelişen beden yapısı ile birlikte duygusal yönden de değişimler olmaktadır. Bu dönemde olumlu ve olumsuz ilişkilerden etkilenmeler oldukça kolay olmaktadır. Özellikle yaşanan çatışmalar bireyin hayatında önemli izler bırakabilmektedir.

Ergenlik döneminde yaşanan kişilerarası çatışmaların bireyin olgunlaşmasının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. Çatışmaların kaçınılmaz olduğu bu dönemde bireylerin empati becerilerine göre çatışma çözme biçimlerinin incelenmesi empati ve çatışma çözme arasındaki ilişkiyi ortaya koymak açısından önemli görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle araştırmanın problemi; ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışları arasında fark olup olmadığını incelemektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarında fark olup olmadığını incelemektir. Ayrıca araştırmada, öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma çözme davranışlarında etkili olduğu düşünülen cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrencinin sosyo-ekonomik durumu gibi değişkenler açısından da farklılıklar ele alınacaktır.

1.1.1. Araştırma Soruları

Yukarıda belirtilen temel amaç doğrultusunda araştırmada yanıt aranacak sorular aşağıda yer almaktadır.

1. Empatik eğilim düzeyi düşük ve yüksek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Empatik eğilim düzeyi düşük ve yüksek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Araştırmaya katılan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Öğrencilerin cinsiyet ve bulundukları sınıf düzeyine göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

5. Araştırmaya katılan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

6. Araştırmaya katılan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7. Öğrencilerin bulundukları sınıf düzeyi ve cinsiyetlerine göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Araştırmaya katılan öğrencilerin bulundukları sınıf düzeyi ve cinsiyetlerine göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Öğrencilerin empati ve çatışma çözme, empati kurma ve çatışma çözme konusunda kendilerini nasıl gördükleri ile empati ve çatışma çözme arasındaki ilişki hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.2. Sayıtlı

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ilgili olduğu özellikleri ölçtüğü ve öğrencilerin içten yanıt verdikleri düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma bulguları Nevşehir İl merkezinde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine ve benzer nitelikteki öğrencilere genellenebilir.

2. Empatik eğilim düzeyleri ve çatışma çözme davranış düzeyleri kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü kapsam ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

İletişim : Bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma sürecidir (Dökmen, 2004).

Empati : Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletme" sürecidir (Rogers, 1970; Akt; Dökmen, 1988).

Çatışma :İki ya da daha fazla tarafın isteklerinin birbirleriyle uyuşmaması sonucunda ortaya çıkan anlaşmazlıktır (Sweeney ve Carruthers, 1996).

Çatışma Çözme : Tarafların kendi uyuşmazlıklarını uygun sonuca götürmek için uğraştıkları süreçtir (Sweeney ve Carruthers, 1996).

1. 6. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Her birey farklıdır ve bu farklılık iletişim biçimlerinde de kendini göstermektedir. İletişimin temel yapı taşlarından biri olan empatinin, ilişkilerin yüzeysel

ve ben merkezli yaşandığı çağımızda önemi gittikçe artmaktadır. Empati sosyal ilişkilerde kolaylaştırıcı yönü ile ortaya çıkmaktadır. Empati kurabilen bir birey diğerleri ile sağlıklı iletişim içine girebilmektedir. Empati kurulan kişi ise, duygularının önemsendiğinin ve anlaşılabildiğinin farkına vardığı zaman karşısındaki kişiye farklı bir bakış açısı ile yaklaşmakta ve bu süreç olumlu bir biçimde devam etmektedir. Düşünce ve duygu alış-verişi olarak tanımlanan iletişim ve ilişkiler ağının düzenlenmesi ve sağlıklı olarak sürdürülmesinde; anlayış ve kabul ifade eden "empatik yaklaşım"ın önemi her geçen gün daha da iyi anlaşılmaktadır (Ersanlı, 1993). Kişilerin karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları, dinlemeleri ve kabul etmeleri toplumsal yaşamı düzenleyen en önemli faktörlerden biridir.

Empatinin sadece terapi süreçlerinde değil günlük yaşamda da önemli bir beceri olduğu vurgulanmaktadır. Empatik anlayış bireyin; sıcak, anlayışlı bir ortam içerisinde kendine özgü yeteneklerini, ilgilerini, arzu ve ihtiyaçlarından oluşan iç dünyasını ve gerçek benliğini tanımasına ve kabul etmesine yardım eder. Bu da bireyin kişilik gelişimine katkıda bulunur (Kuzgun,1988).

Kişilerarası iletişimde insanların her an birbirleri ile iyi geçinmeleri beklenemez. Sosyal yaşamda bireyler, karşılıklı olarak amaçlarını gerçekleştiremediklerinde, beklentilerine karşılık bulamadıklarında ya da bunlara benzer olaylarda anlaşmazlık yaşayabilirler. Bu durumlar kişilerarası çatışmaları ortaya çıkarabilir. Kişilerarası çatışma bir kişi ile yaşanabileceği gibi bir grup içinde de meydana gelebilir. Çatışmadan kaçmak ya da çatışmayı bastırmak olumlu sonuçlar vermeyebilir. Önemli olan kişilerin çatışmaların çözümünde doğru yolu izlemesidir. Bazı insanlar karşılarındaki kişiyi anlamak, dinlemek yerine problemlerini kaba kuvvete başvurarak, fiziksel şiddet kullanarak anlatmayı tercih ederler. Günümüzde kişilerarası çatışmaların çözümünde yapıcı yöntemler yerine kırıcı ve yıkıcı yöntemler kullanmayı tercih eden kişilerin sayısı oldukça fazladır. Ne yazık ki şiddet ve saldırganlık çatışma çözme yöntemi olarak ilköğretim çağında olan öğrenciler tarafından da kullanılmaktadır. Arkadaşı ile önemsiz bir konu üzerinde tartışan ergen sorunlarını kaba kuvvet kullanarak çözmektedir. Televizyon haberlerinde sık sık karşılaşılan olaylarda öfkesini yenemeyen gençlerin ne türlü hatalar yaptığı görülmektedir. Şüphesiz ki iletişimde bulunan bireylerin çatışmaları kaçınılmazdır fakat çatışma çözme davranışlarında kullanılan yöntemin sonuçlara büyük etkisi vardır.

Özellikle iletişim çatışmalarının yoğun bir şekilde yaşanabileceği, kendini ve çevresindeki bireyleri kabul etme, anlama gibi birçok varoluş kaygısının olduğu 11-14 yaş arası bireylerin empatik eğilime sahip olmaları ve bu becerilerini çatışma çözmede kullanmaları oldukça önemlidir. Bu beceriye sahip ergen kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara daha farklı yaklaşabilir ve yaşadığı çatışmaları sağlıklı bir şekilde çözümleyebilir.

Empati ve çatışma çözme becerisinin kişilerarası iletişimde, iletişim problemlerini en aza indirebileceği düşünülmektedir. Yapılan literatür taraması sonucunda ülkemizde bu konu ile yapılan araştırmaların sayısının oldukça az olduğu görülmüştür. Özellikle kişilerarası ilişkilerin biçimlenmeye başladığı ergenlik döneminde empati ve çatışma çözme arasındaki ilişkinin ortaya çıkması açısından bu araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Gerek empatik eğilim gerekse çatışma çözme konusunda yapılmış olan çalışmaların, genel olarak lise ve üniversite öğrencileriyle ilgili olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmada ise ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışları incelenmiştir. Belki bu araştırmanın sonuçlarına göre ilköğretimde uygulanan rehberlik programlarında empati ve çatışma çözme becerisi eğitimlerine daha çok yer verilebilir. Çatışma çözme yöntemleri arasında empatinin önemi daha ön plana çıkarılabilir. Bu yaş grubundaki öğrencilerin çatışma çözme davranışlarının empatik eğilim düzeylerine göre nasıl bir farklılık gösterdiğinin belirlenmesi, öğrencilerin çatışmalarını yapıcı bir biçimde çözmek için ne gibi uygulamaların yapılabileceğini belirlemek açısından önemlidir.

Ergenlik döneminde birey kendini psikolojik özellikler bağlamında tanımlamaya başlamakta ve bu dönemde üst düzeyde soyutlamalara dayanan kavramlarla işlem yapmak mümkün olmaktadır. Bu gelişmeyle birlikte, duygular, özlemler, tutumlar, önem verilen insanlarla kurulan ilişkilerin niteliği ergenin kendini tanımlamasında önemli rol oynamaktadır (Dereboy, 1993). Bu dönemde yaşanan ilişkiler ergenin daha sonraki hayatında yaşacaklarını önemli ölçüde etkileyebilmekte ve bazen telafi edilemeyen hatalar yapılabilmektedir. Bu nedenle ergenin ilişkilerinde yaşadığı çatışmaları empati kurarak çözmeye çalışması kendisi için faydalı olabilir. Bu araştırma ile ergenlik dönemindeki kişiler açısından çatışma çözmede empatinin yerine dikkat çekilmiş olacaktır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde empati ve çatışma çözmeye ilişkin genel açıklamalar, ilgili kuramlar ve araştırmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Empati İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.1.1.Empatinin Tanımı

Empati kavramından son yıllarda hayatın her alanında sıkça söz edilmektedir. Gerek psikiyatride gerekse psikolojide önemli bir yere sahip olan empati gittikçe yaygınlaşan kullanım alanları ile araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Genel anlamda empati, olaylar ve durumlar karşısında bireyin, karşıdaki kişinin yerine kendini koyarak onu anlaması olarak tanımlanabilir.

Literatür incelendiğinde, empatinin araştırmacılar tarafından günümüze kadar değişik şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Empati kavramı, ilk olarak 1897 yılında Theodor Lipps tarafından Almanca "Einfühlung" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Lipps Einfühlung'u şöyle tanımlamaktaydı: "Bir insanın kendisinin karşısındaki bir nesneye yansıtması, kendini onun içinde hissetmesi ve bu yolla o nesneyi içine alarak/özümseyerek anlaması sürecidir". Bu kavram, 1909'da Edward B. Titchener tarafından, diğer bir kişinin duygusal deneyimini aktif bir şekilde anlamak olan Yunanca "empatheia" kelimesinden İngilizce'ye "Empathy" olarak çevrilmiştir (Akt; Dökmen, 2004).

Empati kavramının 1900'lü yıllardan itibaren bu şekilde başlayan serüveni, 1950'lerin sonlarına doğru, bilimsel nitelikli bir kavram olarak kabul edilmesiyle devam etmiştir. Bu yıllarda empati, bir insanın karşısındaki insanı tanıması, kendini onun yerine koyarak onun özellikleri hakkında bilgi sahibi olması anlamında kullanılmıştır.

1960'lı yıllara gelindiğinde, empatinin bilişsel yönünün yanında duygusal yönü üzerinde de durulmuştur. Bu dönemde, çeşitli bilim adamları empatiyi "karşıdaki kişinin algılanan duyuşsal yaşantısına katılarak verilen duygusal tepki olarak" nitelendirmişlerdir. 1970'li yıllarda ise empati, 1960'lara oranla daha dar anlamda kullanılmaya başlanmış, "birinin belirli bir duygusunu anlama ve bu duyguya ilişkin karşılık verme" şeklinde algılanmıştır. Bu yeni algıya göre, empati kuran insan kendinden çok karşıdaki insana odaklanır (Dökmen, 1988).

Empati kavramını tanımlayanlardan birisi de Carl Rogers'tır. Meslek yaşamı boyunca empatiyi çeşitli şekillerde tanımlamış olan Rogers'ın 1970'li yıllarda empati anlayışı, bugün çoğunluğun üzerinde uzlaştığı bir tanıma dönüşmüştür. Katı bir nitelik taşımayan tanım, genel çizgileri ile şöyledir: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine "empati" adı verilir. Rogers'a (1970) göre empatik olmak veya empati durumu, bir kimsenin içsel referans çerçevesini doğru olarak algılamak, onun duygusal unsurlarını ve anlamlarını kendisi imiş gibi yaşamak ve bu –imiş gibi- olma koşulunu mutlaka yerine getirmektir (Akt; Akkoyun, 1983).

Omdahl (1995), empatinin farklı şekillerde tanımlandığını ifade etmiştir. Mesela bazı yazarların empatiyi yüksek mental işlevler gerektirmeyen, paylaşılan duygular olarak tanımladığını söylemiştir. Omdahl (1995), empatiyi iletişimde alıcının hedef olarak karşıdaki kişiyle aynı şeyi yaşaması, benzer şeyi hissetmesi olarak tanımlamıştır.

Mehrabian ve Epstein (1972), empatiyi başkasının duygusal deneyimine karşılık verebilme diye tanımlamışlardır. Hogan (1969) ise empatiyi karşıdakinin durumunu zihinsel ve imgesel olarak anlamak ya da o kişinin duygularını birebir yaşamaksızın onun ne hissettiğini anlamak olarak tanımlamıştır (Akt; Caruso ve Mayer, 1998).

Dökmen (2004), bir kişinin karşısındaki ile empati kurabilmesi için gerekli olan öğeleri şöyle sıralamıştır.

a) Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısı ile bakmalıdır.

b) Empati kurmuş sayılmak için, karşıdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru anlamak gereklidir. Karşıdakinin yalnızca duygularını ya da yalnızca düşüncelerini anlamak yeterli değildir. Burada empatinin iki temel bileşeninden söz edilir. Bunlar, empatinin bilişsel ve duygusal bileşenidir. Karşıdakinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlamak, bilişsel nitelikli bir etkinlik (bilişsel rol alma/bilişsel perspektif alma), karşıdakinin hissettiklerinin aynısını hissetmek ise duygusal nitelikli bir etkinliktir (duygusal rol alma/duygusal perspektif alma).

c) Empati tanımındaki en son öğe ise, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşıdaki kişiye iletilmesi davranışıdır.

Ünal (1972), empati terimini insanları anlama deyiminin karşılığı olarak kullanmıştır. Araştırmacı, empatiyi açıklayan üç görüş olduğunu belirtmiştir. Bunlar: Çıkarsama (inference) Kuramı, Rol Oynama Kuramı ve Heyecan Yayılması Olarak Empati'dir. Empati kavramının daha iyi anlaşılması için Ünal'ın (1972) açıkladığı bu görüşler kısaca özetlenmeye çalışılmıştır. Çıkarsama kuramında; bireyler, kendi duygu, düşünce ve heyecanlarına, beden duruşu, şekil ve hareketlerinin, kaslarının gerginlik veya gevşekliğinin de eşlik ettiğini fark ederler. Böylece fiziki ifadeler, iç yaşantıların bir işareti olarak yorumlanır. İşte başka bir insanda aynı bedensel ifadeleri gördüğü zaman, kendi yaşantılarından hareketle, o bireyde de aynı içsel yaşantıların varlığına kanaat getirir. Kısaca, bireyler dış görüntüleri ile iç yaşantıları arasında kurduğu bağı, başkalarına da atfetmekte ve genelleştirmektedir.

Çıkarsama Kuramı, aynı zamanda empatiyi "bir kimsenin kendi motiflerini, duygularını ve davranışlarını başkalarına atfetmesi (Murstein, 1957) biçiminde açıklayan, bir çeşit başkalarına yüklenen yansıtma olarak ele almaktadır.

Rol Oynama Kuramında ise, empati çevredeki insanları taklit ederek ve kendini onların yerine koyarak, başkalarının görüş açılarını kavramak, onların davranışları ile ilgili beklentiler geliştirmek olarak açıklanır. Rol oynama kuramı da, fiziki davranışların gözlenerek buna anlam yüklendiğini belirtir.

Dökmen'e göre empati kuran kişi hem sıkıntı duyan kişiyi rahatlatmak, hem de sıkıntılı kişiyi gözlerken duyduğu kendi sıkıntısını gidermek için yardım davranışında bulunabilmektedir. Empatik iletişim, sadece kendisiyle empati kurulana yararlı olmayıp empati kuran kişi içinde önemli olmaktadır. Empatik becerileri ve eğilimleri yüksek olan, bu yüzden de diğer insanlara yardım eden kişiler çevreleri tarafından daha çok sevilmektedir (Dökmen, 2004).

Karşısındakinin duygularını, duygularının yoğunluğunu ve anlamını algılama ve anlama yeteneği olan empati, algıladığını ve anladığını göreli olarak iletme yeteneğini de içermektedir (Voltan-Acar ve Mc Whirter 1985).

Feshbach'a (1982) göre, empati bireye sosyal uzlaşma, ileri düzeyde farkındalık, iletişim becerisi ve duygusal beceri kazandırırken, ileri düzeyde acıma, önemseme, sinirlilik ve kızgınlık gibi diğer antisosyal davranışların da kontrol altına alınmasına yardımcı olmaktadır (Akt; Barnett, 1990).

Empati kavramı anlamları farklı olsa da bazı kavramlarla karıştırılmaktadır. Genelde empati; sempati, onaylama, kabul, iyi davranma, özdeşleşme, sezgisel tanı, içtenlik vb. kavramlarla karıştırılmaktadır.

Empati en çok sempati kavramı ile karıştırılmaktadır. Bunun nedeni ikisinin de başkalarının duygusal yaşantıları karşısında gösterilen tepki biçimleri olmasından kaynaklanmaktadır. Sempati de diğer kişinin sıkıntılarını hafifletebilmek için, acı çeken bir kimse karşısında onu teskin etme çabası vardır. Empatide ise birey, kendisinin karşısındakilerden ayrı bir birey olduğunun bilincindedir, asla kendi kimliğini kaybetmeden karşıdaki kişinin olumlu ve olumsuz duygularını yargılamadan anlamaya çalışır (Wispe 1986, Akt; Körükçü, 2004). Sempatide bir yanlılık söz konusudur. Oysaki empati kuran kişinin karşıdaki kişiyle aynı duygu ve düşünceleri paylaşması gerekmez. Önemli olan duygu ve düşüncelerin kişi tarafından doğru algılanıp, anlaşılmasıdır. Sempati de karşıdaki kişiye hak verme, onun tarafında olma söz konusudur.

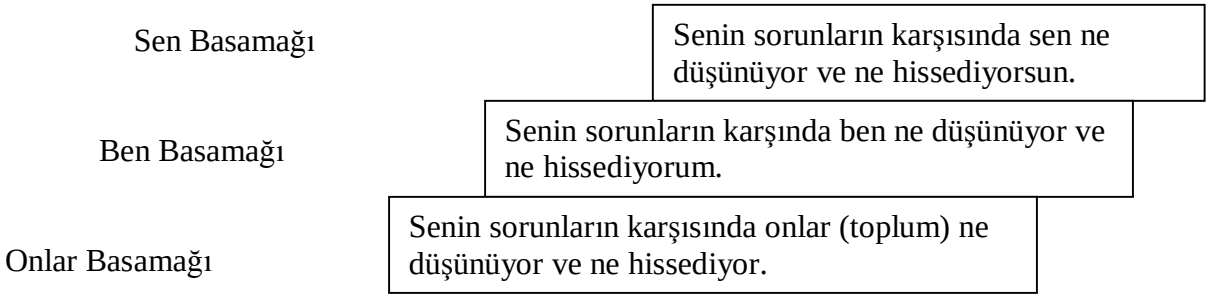
Empati ve özdeşim kavramları da birbirlerinden farklı kavramlardır. Özdeşleşme de, kişi kendisini karşısındakinin yerine koymaktan çok kendini onunla bir sayma

eğilimindedir. Empatide ise iki ayrı kişilik, iki ayrı benlik birlikte varolmaktadır. Dökmen (2004), empati kurulan kişilerle özdeşim kurmanın empatiyi olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Empati ile içtenlik kavramları da birbirleriyle karıştırılmaktadır. Bu kavramlar birbirlerini tamamlayan kavramlardır. İçtenlik; adından da anlaşılacağı gibi samimi olmayı, saydam ve açık olmayı gerektirir. Empati kurulabilmesi için ise içtenlik ön şartlardan bir tanesidir.

Empati ve sezgisel tanı arasındaki fark ise; sezgisel tanı bir kimsenin ihtiyaç ve yönelimlerini ortaya çıkarma, çözümleme ve formüle etme yeteneği ile ilgilidir. Burada bir yaşantıyı gözleme ve gözleneni yorumlama vardır. Oysaki empatide her türlü yorumdan ve değerlendirmeden kaçınılır. Empatinin bu özelliğinden dolayı bu iki kavram tamamıyla birbirinin karşıtıdır (Akkoyun, 1982).

2.1.2. Empatinin Sınıflandırılması

Dökmen (1988), yaptığı çalışmalarda aşamalı empati sınıflamasını ortaya koymuştur. Aşamalı empati sınıflaması, onlar basamağı, ben basamağı, sen basamağı, biz basamağı olmak üzere dört basamaktan oluşmaktadır. Bu basamakların her birisi kendi içerisinde "düşünce" ve "duygu" olmak üzere iki alt basamaktan oluşmaktadır.

Şekil 1. Aşamalı Empati Sınıflaması (Dökmen 1988).

Dökmen, yukarıda sıralanan üç temel empati basamağını kapsayacak şekilde on alt basamak oluşturmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; senin problemin karşısında başkaları ne düşünür, ne hisseder?, eleştiri, akıl verme, teşhis, bende de var, benim duygularım, destekleme, soruna eğilme, tekrarlama, derin duyguları anlamadır.

2.1.3. Empatinin Bileşenleri

Empati kavramı psikolojideki diğer bazı kavramlar gibi farklı kişilere göre farklı anlamlara gelmektedir. Bu farklılık empatinin bileşenleri konusunda da kendini göstermektedir. Bazı araştırmacılar empatinin üç bileşeni olduğundan söz ederken bazıları ise dört bileşeni olduğunu ifade etmektedirler.

Kurdek ve Rodgon (1975) empatinin bileşenlerini, algısal perspektif alma, bilişsel perspektif alma ve duygusal perspektif alma şeklinde üçe ayırmışlarken, Hofmann (1979) empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel olmak üzere üç bileşeni olduğundan söz etmektedir. Ancak günümüzde empatinin dört ana bileşeni olduğu kabul edilmektedir: algısal bileşen, bilişsel bileşen, duygusal bileşen ve bildirim bileşeni (Eroğlu, 1995).

Feshbach'ın (1978), üç bileşenli modeline göre empatik tepki şunları içermektedir: Başkasının duygusal durumunu teşhis edebilme yeteneği, bir başkasının bakış açısını kabul edebilme veya rolünü alabilme kapasitesi, paylaşılan bir duygusal tepkinin anımsanmasıdır. Feshbach'e göre empatinin zihinsel olan bir ve ikinci bileşeni ile duygusal olan üçüncü bileşeni birbirine girişken bir yapı izlemektedir (Akt; Barnett, 1990).

Bireyin karşısındakinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlaması, bilişsel nitelikli bir etkinlik, karşısındakinin hissettiklerinin aynısını hissetmesi ise duygusal nitelikli bir etkinliktir. Bilişsel rol alma duygusal rol almanın ön şartı sayılabilir. (Dökmen, 1994).

Gallo (1989) bir empatik tepkinin hem bilişsel hem de duygusal boyuta sahip olduğunu ifade etmiştir. Ona göre bilişsel yönü başkasının nasıl hissettiğini anlama, diğer yönü ise başkası ile duyuşsal iletişime geçebilmedir (Akt; Cotton, 1992).

2.1.4. Empatiyle İlgili Değişkenler

Her birey doğumundan itibaren sosyal hayatın içinde yerini alır ve çevresindekilerle zaman içinde farklı şekillerde iletişime geçer. İletişimin temel yapı taşlarından biri olan empati becerisinin gelişimi bazı araştırmacılara göre çocukluk döneminden başlamaktadır.

Empatinin ortaya çıkışı ve gelişimi ile ilgili araştırmalardan elde edilen sonuçlar, bebeklerin başkalarının duygularına karşı ilgisiz olmadıkları ve onları anlama yeteneğinden yoksun olmadıklarını göstermektedir (Thompson, 1990).

Eisenberg (1982) empati gelişiminin birdenbire olmadığını, yıllar ilerledikçe geliştiğini belirtirken psikoanalitik kuramda, empatinin ilk tohumlarının erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn ilişkilerinden itibaren atılmaya başlandığı ileri sürülmektedir. Bazı sosyal öğrenme kuramcıları ise, empatinin koşullar içerisinde kazanılacağını ileri sürmektedirler. Bu görüşe göre bireyin geçmiş yaşantısının empati gelişimine tamamen ve hızla etki ettiği söylenebilir (Akt; Körükçü, 2004).

Goleman (1998), bir yaşındaki bir çocuğun diğerinin sıkıntısını belki de onun ne hissettiğini daha iyi anlayabilmek için taklit ettiğini ifade etmiştir. Örneğin, bir bebeğin parmakları acıdığında bir yaşındaki başka bir çocuk kendi parmaklarını ağzına götürüp acıyıp acımadığına bakmıştır. Annesinin ağladığını gören bir bebek ise hiç gözyaşı olmadığı halde gözyaşını silmiştir. Bu örneklerde görülen taklit çocuklar iki buçuk yaşına geldiklerinde ortadan kalkmaktadır. Böylece başkasının acısının kendilerininkinden farklı olduğunu anlamakta ve diğerlerini daha iyi rahatlatacak hale gelmektedirler.

0rta çocukluğun (6-12 yaş) başlarında ben merkezcilik azalırken, çocuklar belli durumda diğer kişinin gösterebileceği tepkiyi hayal etmeye ve oynamaya yönelebilirler. Ancak, empatinin gelişmesinde bu düzey somut düşüncenin sınırlılıklarına sahiptir. Böylece empatik tepkiler büyük ölçüde anlık somut olay ve sorunlar tarafından uyarılırlar. Orta çocukluğun sonlarına doğru, soyut işlemler dönemine geçişte çocuklar, tam olarak olgunlaşmış olmaktan uzak olmakla birlikte kendilerinin ve diğer insanların

kimliklerine ilişkin yeterince belirsiz bir kavrama sahiptirler. Bu durum, onların kendilerine benzemeyen farklı türden kişilerle ve derece derece bir bütün olarak insan gruplarıyla ya da sınıflarıyla zihinsel engellilerle ya da huzurevlerindeki yaşlılarla empati kurabilmelerine olanak sağlar (Gander ve Gardiner 2001).

Bazı araştırmacılar empati kurma becerisinin cinsiyet değişkenine göre de farklılık gösterdiğini ifade etmektedirler. Bu farklılıkta sosyal roller, yapısal özellikler ve yetiştirilme tarzı gibi faktörler etkili olabilmektedir.

Cotton (1992), genellikle her yaştaki bayanların erkeklere göre daha yüksek empati gösterdiklerini ifade etmiştir. Bunun özellikle duyuşsal empatide daha belirgin olduğunu söylemektedirler. Bu konuda çok fazla araştırma olmamasına rağmen yapılan son birkaç araştırma cinsiyetler arasındaki farkın model alınan kişiye bağlı olduğunu göstermiştir.

McClelland (1951), kişilerin empati kurma becerileri ile cinsiyetleri arasında ilişki bulunmadığını belirtirken, Kalliopuska (1984), annelerin babalara, kızların ise oğlanlara oranla daha fazla empati kuma becerisine sahip olduklarını saptamıştır (Akt; Dökmen, 1987).

2.1.5. Empati İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, empati ile ilgili ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalar ve sonuçları incelenmiştir.

2.1.5.1. Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de empati ile ilgili yapılan araştırmalar; genellikle hemşirelerin empatik beceri ve eğilimleri, empati ve kaygı, anne-baba-çocuk üçgeninde empati etkileşimi, psikolojik danışmanların empatik tepkileri, becerileri ve eğilimleri, psikodrama ve empati gibi konularda yoğunlaşmıştır.

Bu araştırmalardan birinde Dökmen (1987), empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretimi Bölümü üçüncü sınıfta bulunan 51 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmada empatik becerilerin ölçülmesi araştırmacı tarafından düzenlenen üç açık uçlu sorudan oluşan bir ölçek ile, sosyo-metrik statünün ölçülmesi ise öğrencilerin sorunlarını anlatmayı tercih ettikleri ve etmedikleri arkadaşlarını yazılı olarak belirtmeleri yolu ile sağlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda sosyometrik statü ile empati kurma becerisi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Dökmen (1988), empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi araştırmasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümü birinci sınıfından 40 öğrenci ile çalışmıştır. Örnekleme dahil öğrencilerin 20'si deney, 20'si kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Deney grubuna ayrılan öğrencilerle 14 psikodrama oturumu yapılmış, kontrol grubunda bulunan öğrencilere ise eğitsel rehberlik yapılmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulamanın başında ve sonunda iki defa araştırmacı tarafından geliştirilen Empati Beceri Ölçeği-B Formu ve Empatik Eğilim Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, psikodrama uygulaması sonucunda deney grubundaki öğrencilerin empati becerilerinde artma olduğu fakat empatik eğilimlerinde bir artış olmadığı saptanmıştır.

Empati, kaygı ve kişilerarası iletişimde çatışma eğilimi arasında ilişki olup olmadığını araştıran Pişkin (1989), örneklemine Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümünde okuyan birinci, ikinci ve üçüncü sınıftan 118 öğrenciyi dahil etmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1988), Çatışma Eğilimi Ölçeği (Dökmen, 1986) ve Sürekli Kaygı Envanteri (Öner ve Le-Comple, 1985) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin empatik eğilim puanları ile sürekli kaygı puanları arasında olumsuz ve yine empatik eğilim puanları ile çatışma eğilimi puanları arasında olumsuz bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sürekli kaygı puanları ile çatışma eğilimi puanları arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur.

Kaygı ve empati ilişkisini ele alan bir başka çalışmada Akçalı (1991), psikolojik danışma eğitiminin empatik becerinin gelişmesini olumlu yönde etkilediğini, durumluk ve sürekli kaygının ise empatik beceriyi etkilemediğini ortaya koymuştur.

Tanrıdağ (1993), ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında veri toplama aracı olarak "Empatik Eğilim Ölçeği" ve "Empatik Beceri Ölçeği-B Formu"nu kullanmıştır. Örnekleme 89 psikiyatrist, 86 psikolog, 28 psikolojik danışman, 61 sosyal hizmet uzmanı dahil etmiştir. Araştırma sonucunda, psikolojik danışmanların empatik beceri ve empatik eğilim puanlarının diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğunu; değişik meslek gruplarındaki kişilerin cinsiyetlerinin empatik eğilim düzeyi üzerinde önemli bir farklılığa neden olduğunu, ancak empatik beceride farklılığın önemli olmadığını belirlemiştir. Ayrıca katılımcıların öğretim düzeylerinin empatik beceri ve eğilim üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığını ve bu farklılığın lisansüstü eğitimin lehine olduğunu saptamıştır.

İlköğretim müfettiş adaylarıyla yaptığı çalışmada Yıldırım (1994), müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçunda adayların meslekten memnuniyet derecesine göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu konuyla ilgili Yıldırım ve Ergene (1994), ilkokul müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeylerine göre iş doyumlarını araştırmışlardır. Sonuç olarak, empatik eğilim düzeyi arttıkça iş doyum düzeyinde yükselme olduğunu; empatik eğilim ile iş doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

Koçer-Çiftçibaşı'nın (1997), ıslahevinde kalmakta olan ergenlerin empatik beceri düzeylerinin ıslahevinde kalmayan yaşıtları ile karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmada karşılaştırma grubunda bulunan ergenlerin empatik beceri düzeylerinin, ıslahevinde kalmakta olan ergenlerden istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek olduğu bulunmuştur.

Alver (1998), bireylerin uyum düzeyleri ile empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri cinsiyet ve öğrenim alanı değişkenleriyle birlikte incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

üçüncü sınıfına devam eden 100'ü fen , 100'ü sosyal alanda öğrenim gören ve yine 100'ü kız, 100'ü erkek toplam 200 öğrenci oluşturmuştur. Empatik Beceri Ölçeği-B Formu, Hacettepe Kişilik Envanteri ölçme araçları olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak uyum ve alt uyum düzeyleri ile empatik beceri arasında önemli bir ilişkinin olmadığını ayrıca cinsiyet ve öğrenim alanının empatik beceri ve genel uyum düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuştur.

Üniversite öğrencilerinde empatik eğilim, yardım arama davranışları ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi inceleyen Şahin (1997), yardım arama davranışları üzerinde empatik eğilim ve psikolojik belirtilerin etkileşimsel etkisinin olduğunu göstermiştir. Yardım arama davranışlarının boyutlarından özellikle kişilerarası duyarlılık, zorlanma, ihtiyaç hissetme ve danışmaya olan inanç üzerinde empatik eğilim ve psikolojik belirtilerin etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri ile benlik algı düzeyleri, sınıf düzeyleri, mesleği tercih şekli ve bölüm değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını inceleyen Ergül (1995), Diyarbakır ilinde bulunan D. Ü. Tıp Fakültesine bağlı Sağlık Meslek Lisesine devam eden I. ve IV. Sınıflardaki 150 öğrenci ile çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre benlik algı düzeyi düşük olan bireylerin empatik eğilim düzeylerinin benlik algısı yüksek olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Laboratuvar bölümünde okuyan öğrencilerin hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilere göre empatik beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

2.1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Empati konusunda yabancı ülkelerde de birçok araştırma yapılmıştır. Araştırma konularının empatinin boyutları, ebeveynlerin empatik becerileri, empati ve toplumsal değerlerin etkileşimi gibi konular olduğu görülmektedir.

Lipsitt (1993), annenin empati becerisi ve iletişim biçimi ile çocuğun empati becerisi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmaya 76 anne ve bu annelerin sekiz- dokuz yaş grubundaki çocuklarını dahil etmiştir. Çalışma sonucunda, annenin empatik

becerisinin çocuğun empatik becerisinin tahmininde etkin olmadığını, annenin iletişim biçiminin çocuğun empatik becerisinin tahmininde rol oynadığını ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada annenin çocuğu destekleyici tarzdaki iletişim biçimi, kızların empatik becerisini olumlu yönde artırırken, emredici tarzdaki iletişim biçiminin erkek çocukların empatik becerisini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Kalliopuska (1983), yaptığı araştırmada empati ve ahlaki yargı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya dokuz- on iki yaş grubunda bulunan 342 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda, empati ile ahlaki yargı arasında olumlu yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kızların empati puanlarının erkeklerinkinden önemli oranda yüksek olduğu ve empatinin yaşın ilerlemesi ile geliştiği saptanmıştır. (Akt; Körükçü, 2004).

Çocukların empati düzeylerinin duygusal faktörlerle ve çocukların sosyal davranışları ile ilişkisini inceleyen Strayer ve Roberts (2004), ayrıca çocuğa ait duygusal faktörlerin, ebeveyne ait faktörlerle (empati, duygusal dışavurum, çocuğun duygusal dışavurumunun desteklenmesi, sıcaklık ve kontrol) ilişkisini saptamışlardır. Bu araştırmaya beş - on üç yaş arsındaki 50 çocuk ve ebeveyni dahil edilmiştir. Çalışmada ebeveynler kendi duygusal özelliklerini ve çocuk yetiştirme biçimlerini anlatırken, çocuklardan da anne babalarının çocuk yetiştirme biçimlerini tanımlamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda çocuğun yaşının ve ailenin çocuk yetiştirme biçiminin çocuğa ait duygusal faktörlerin %32 sini açıkladığını ve bu durumun da çocuğun empati düzeyini güçlü bir şekilde yordadığını belirlemişlerdir.

Caruso ve Mayer (1998) yetişkin ve çocuklar için duyuşsal empatinin ölçülmesi konusunda araştırma yapmışlardır. Araştırmada duyuşsal empati için çok yönlü bir ölçek oluşturulması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 793 kişi oluşturmuştur. Çalışmalar sonucunda altı alt ölçekten oluşan bir ölçek geliştirmişler.

Jönsson ve Svensson (2003) duygusal empatinin yüz ifadelerine göre farklı seviyelerde gösterildiğini konu alan bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın amacı, karşıdaki kişi ile yüz yüze yapmış olduğu iletişimde mimiklerin empatideki rolünü araştırmaktır. Araştırmada yüksek ve düşük duygusal empati seviyesine sahip olan bireyler arasındaki mimikleri kullanma sıklığı araştırılmıştır. Farklı empati düzeyine

(düşük ve yüksek) sahip 61 katılımcıya farklı zamanlarda üç farklı duygusal yüz ifadesi olan resim gösterilmiştir. Araştırma sonucunda daha yüksek empati düzeyine sahip olan bireylerin resimlere anında tepkiler verdiği, daha düşük empati seviyesine sahip olanların ise anlık tepki vermediği ortaya çıkmıştır. Düşük empati seviyesine sahip katılımcıların kızgın surat resmine tepki olarak gülümsediği ifade edilmiştir.

Davis ve Franzoi (1991) özbilinçlilik (Self-consciousness) ve empatide meydana gelen değişimleri ve durağanlığı incelemişlerdir. Araştırmada 103 erkek ve 102 kız lise öğrencisi birbirini izleyen üç yıl içerisinde yılda bir kez olmak üzere gözlenmiştir. Araştırma sonucunda ergenlik döneminde yaşla birlikte özbilinçlilik düzeyinde anlamlı bir artma ya da azalmanın olmadığı fakat empatik ilgi ve görüş açısı alma gibi empatik eğilimlerde artma olurken bireysel streste azalma olduğu saptanmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha yüksek empati puanlarına sahip olduğu bulunmuştur.

2.2. Çatışma Ve Çatışma Çözme İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.2.1. Çatışma İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Kişilerarası iletişimin olduğu her yerde iletişim çatışmalarının yaşanması çok doğaldır. Çatışma günlük yaşamın her alanında yer almaktadır. Bu kadar doğal olan ve sık yaşanan çatışma nedir, çatışmanın belirtileri nelerdir, çatışmanın genel özellikleri, çatışmanın nedenleri ve sonuçları bu bölümde açıklanmaya çalışılacaktır.

Johnson (1997), çatışmayı bireyler arasında çıkan fırtınalar olarak tanımlamıştır. Ona göre bu fırtınalar insan doğasının doğal ve kaçınılmaz parçalarıdır. Çatışmalar, mücadeleleri, anlaşmazlıkları, tartışmaları ve münakaşaları içerir ve bir insanın amacına ulaşması engellendiği zaman ortaya çıkar.

Folger ve Scott (1984) çatışmayı; etkileşim ya da birbiriyle iletişim içinde olan insanların birbirlerinin amaçlarını gerçekleştirmesine engel olması olarak tanımlamışlardır (Akt; Beebe ve Masterson, 2000).

Kişilerarası çatışmalar, bireylerin belli bir seçenek üzerinde anlaşamamaları ve uzlaşamamaları sonucunda ortaya çıkar. Ancak her anlaşmazlık, kişilerarası bir çatışmaya yol açmayabilir. Herhangi bir anlaşmazlığın taraflar arasında çatışmaya yol açabilmesi için, taraflardan en az birinin bu anlaşmazlığı algılaması (fark etmesi), bu durumdan rahatsızlık duyması ve bu durumu değiştirmeye yönelik girişimlerinin de diğer kişi ya da kişiler tarafından kasıtlı olarak engellendiğini düşünüyor olması gerekir. Eğer taraflar anlaşmazlığın farkında değilse ya da farkında olsalar bile bu durumdan rahatsızlık duymuyorlarsa bir çatışmadan söz edilemez (Robbins, 1994).

Çatışma bir amacı gerçekleştirmede, bir problemin çözümünde ya da karar verme aşamasında kişilerarasında ortak bir noktada buluşamama sonucunda meydana gelir. Aynı zamanda bireysel amaçların uyuşmaması sonucunda da meydana gelir (Beebe ve Masterson, 2000).

Kişilerarası çatışmalar, farklı biliş, algı, duygu, bilinçdışı ihtiyaçlar, iletişim becerileri gibi kişisel faktörlerden, kültürel faktörlerden, rol farklılıklarından, sosyal ve fiziksel çevrelerden veya iletişim sürecinde verilen mesajın niteliğinden kaynaklanabilir (Dökmen,1993).

Kişinin ilgileri ile karşısındakinin ilgileri uyuşmadığında çatışma yaşanabilir. İlgilerin çatışmasında bir insanın amacına ulaşması engellenir, bloke edilir bunun sonucunda da çatışma meydana gelir (Johnson,1997).

Çatışmalar sınırlı kaynaklar nedeniyle de ortaya çıkabilir. Örneğin zaman, para, mal, bilgi ve statü kişilerarasında çatışma çıkmasına neden olan kıt kaynaklardır. Bir başka neden ise temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma isteğidir. İnsanlar ilgileri ve istekleri doğrultusunda amaçlarını belirlerler. Örneğin birbirleriyle ilişkisi olan iki birey, ait olma gereksinimlerine nasıl doyum sağlayacakları konusunda farklı düşüncelere sahip olduklarında çatışma ortaya çıkabilir; ya da taraflardan biri ilişki kurma gereksinimini daha önemli görürken diğeri özgürlük duygusunu sürdürmeyi daha fazla önemsiyorsa aralarında çatışma ortaya çıkabilir (Öğülmüş, 2002).

Çatışmanın belirtileri iletişim kurmada isteksizlik göstermek, görünürde hiçbir neden olmadığı halde kızmak, verimliliğin sürekli olarak düşmesi, moral bozukluğu,

hastalık gerekçesiyle okula yada eve gelmeme, rapor alma olaylarında artış, iş kazalarının ve hataların artması, görüş ayrılıkları olduğunda bağırıp çağırmaya başlamak, kapıyı çarpmak, karşıdakinin fikirlerini yok sayma vb. davranışlar olabilir (Karip, 2000). Belirtiler kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bireyde birkaç belirti aynı anda gözlemlenebilir.

Çatışmaya verilen tepkiler çatışmanın sonucunu olumlu ya da olumsuz etkiler. Bireyler kaybeden ya da kazanan durumunda kalabilirler. Çatışmanın yapıcı ver yıkıcı sonuçları olabilir. Kişilerin yaşadığı olumsuz duygular, iletişim biçimlerini olumsuz etkileyebilir. İletişimin yaşandığı her ortamda çatışmanın yaşanabileceği gerçeği çatışma çözme stratejilerinin önemini göz önüne sermektedir.

2.2.2. Çatışma Çözme İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Çatışmalar yaşamın yüzleşilmesi gereken doğal bir parçası olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle kişilerarası iletişimde çatışma çözme davranışları önemli bir yere sahiptir. Bu bölümde çatışma çözmenin ne olduğu, çatışma çözme davranışlarının ilgili olduğu faktörler, çatışma çözme yöntemleri ele alınacaktır.

Çatışma çözme genel anlamda bireyler arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi olarak tanımlanabilir. Çatışma anında bireylerin izledikleri yöntem çatışma çözme davranışının özelliklerini belirler.

Çatışmanın çözümünde bireylerin çatışma çözmeye ilişkin değerlerinin, tutumlarının ve yargılarının önemli bir rolü vardır. Kişilerin çatışma çözümüne yaklaşımlarının olumlu ya da olumsuz olması çatışma çözümünde sonucu belirleyen faktörlerdendir.

Sweeney ve Carruthers (1996) çatışma çözmeyi tarafların çatışmayı uygun bir sonuca götürmek için kendi uyuşmazlıkları için uğraştıkları bir süreç olarak tanımlamışlardır.

Öğülmüş (2002), çatışma çözme için bireylerin bazı becerilere sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu beceriler; yönelim (oryantasyon) becerileri, algısal

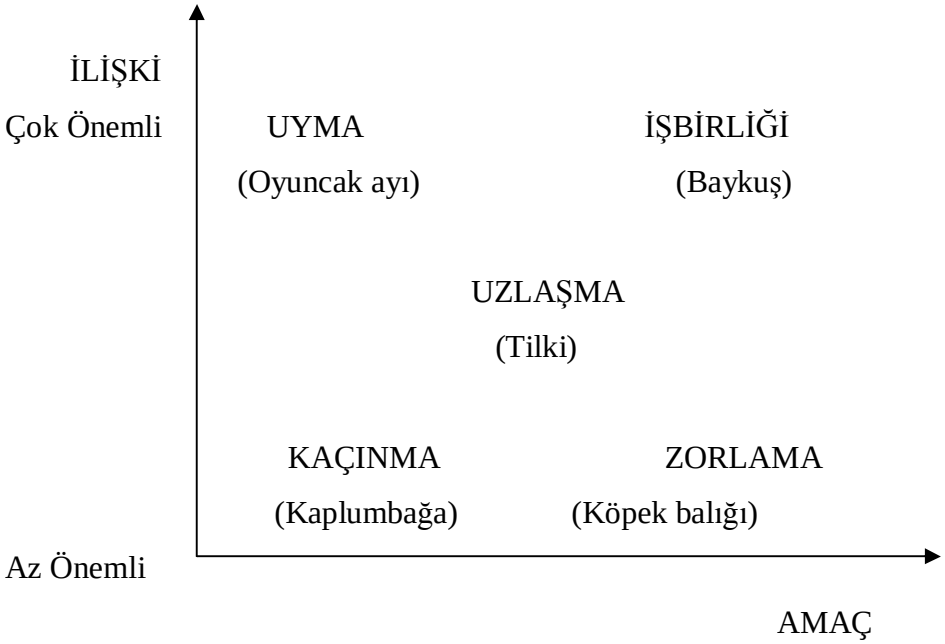
beceriler, duygusal beceriler, iletişim becerileri, yaratıcı düşünme becerileri ve eleştirel düşünme becerileridir.

Bireylerin çatışma anında uyguladıkları çatışma çözme yöntemleri de farklı olabilmektedir. Araştırmalar çatışma çözme yöntemlerinin kişiden kişiye ve yaşanan çatışmanın konusuna, kimler arasında yaşandığına, kişinin olaya bakış açısına göre farklı olduğunu göstermektedir.

Beebe ve Masterson (2000), kişinin çatışma çözme yönteminin iki temel faktöre dayandığını savunmaktadırlar: kişinin diğer insanlarla ne kadar ilgili olduğuna, kişinin kendisiyle ne kadar ilgili olduğuna.

Johnson ve Johnson (1997), kişilerin çatışma ile karşılaştıklarında iki önemli konu ile ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Bunlar çatışmanın nedenlerinden biri olan amaçlara ulaşma ve çatışma yaşanan kişilerle iyi ilişkiler kurma isteğidir. Her iki isteğin çok önemli ve az önemli olma boyutları vardır. Putnam ve Wilson (1982) üç genel çatışma çözme yönteminden bahsetmişlerdir; uzlaşma, kontrol etme ve işbirliği (Akt; Beebe ve Masterson, 2000).

Johnson ve Johnson'a (1997) göre kişinin amaçlarını gerçekleştirmesi ne kadar önemli ya da çatışmaya girilen kişi birey için ne kadar önemli ise bu iki faktör kişinin çatışma çözme yöntemini belirleyecektir. Johnson ve Johnson bu etkileşim sonucunda beş çatışma çözme stratejisi geliştirmişlerdir. Her biri bir hayvanla simgelenen bu beş farklı çatışma çözme stratejisi şunlardır: Kaçınma (kaplumbağa), zorlama, rekabete girme (köpek balığı), uyma (oyuncak ayı), uzlaşma (tilki), işbirliği yapma (baykuş). Şekil 3'te çatışma çözme stratejileri görülmektedir.

Şekil 2. Çatışma Çözme Stratejileri (Johnson ve Johnson, 1997).

Johnson ve Johnson'a göre çatışma çözme stratejilerinin genel özellikleri aşağıda özetlenmiştir.

Bireyler, farklı çatışma durumlarında farklı strateji kullanabilir. Kullanılan stratejiler yapıcı ya da yıkıcı olarak gruplandırılabilir. Zorlama, kaçınma ve uyma stratejileri genel olarak yıkıcı grubuna girmektedir. Çünkü bu süreçlerde yaşanan duygular pek olumlu değildir, bir tarafın memnuniyetsizliği vardır. Uzlaşma ve işbirliği ise yapıcı gruba girer. Bu stratejilerde karşılıklı iki tarafında memnun edilmesi olumlu duyguların yaşanmasına neden olur.

Eğer çatışma yapıcı bir şekilde çözümlendiyse genelde bireyler sorunlarını çözmek için aynı yöntemi kullanma ihtiyacı duyarlar (Johnson ve Johnson, 1997). Wiggins ve Wiggins (1994) çatışma çözme stratejilerini altı gruba ayırmışlardır. Bunlar; geri çekilme, uzlaşma, köprü oluşturma, telafi etme, pay büyütmedir. Blake ve Mouton (1964) ise beş tane çatışma çözme stratejisi geliştirmişleridir; işbölümü, uzlaşma, zorlama, geri çekilme ve problem çözmedir (Akt; Borisoff ve Victor, 1998). Sonuç olarak genelde kabul edilen ve yaygın olan stratejiler zorlama, saldırganlık, problem çözme, kaçma, uzlaşma olarak sıralanabilir.

2.2.2.1. Çatışma Çözme Süreçleri

Çatışma çözmede bazı araştırmacılar, kişilerin izleyebileceği problem çözme basamakları geliştirmişlerdir. Çatışma çözme sürecinde kullanılan bu basamaklar bireylerin olaya bakış açılarını etkilemekte ve sürecin sonunu belirleyebilmektedir.

Johnson ve Johnson (1997), dört adımda çatışma çözme sürecini tanımlamışlardır. ***Ne istediğini tanımlama;*** Johnson ve Johnson'a göre çatışma her iki insanın isteklerini gerçekleştirmek istediği zaman ortaya çıkar. Onlara göre çatışma çözme sürecinin ilk adımı bireylerin isteklerini tanımlamasıdır. ***Duygularını tanımla;*** bu basamakta bireylerin problem çözerken sadece isteklerini söylemelerinin yetmeyeceği duygularında ifade edilmesinin gerektiği belirtilmiştir. ***Pozisyonlara göre değişen nedenleri anlatma;*** bu adımda bireyler kişisel nedenlerini anlatır. ***Diğerlerinin perspektifini anlama;*** bu basamakta karşı tarafın gözüyle bakma vardır.

Öğülmüş (2002), kişilerarası çatışmaları çözmede başvurulmak üzere geliştirilen yapılandırılmış sorun çözme süreçlerinin olduğunu ifade etmiştir. Müzakere, arabuluculuk ve görüş birliği ya da uzlaşma ile karar verme bu süreçler arasında yer almaktadır. Müzakere, aralarında anlaşmazlık olan tarafların başkalarından yardım almaksızın ya kendilerinin ya da temsilcilerinin anlaşmazlığı birlikte çözmek amacıyla yüz yüze geldikleri bir sorun çözme sürecidir. Arabuluculuk, "arabulucu" denen tarafsız bir üçüncü kişinin de yardımıyla, tarafların ya da temsilcilerinin, aralarındaki anlaşmazlığı çözmek için birlikte çalışmak üzere yüz yüze geldikleri bir problem çözme sürecidir. Uzlaşma yoluyla karar verme ise grupla sorun çözme sürecidir. Bu süreç, aralarında anlaşmazlık olan tarafların ya kendilerinin ya da temsilcilerinin, anlaşmazlığa taraf olan herkesin destekleyebileceği bir eylem planı hazırlayarak bir araya geldikleri ve işbirliği ile anlaşmazlığı çözmeye çalıştıkları bir süreçtir. Bu sürece üçüncü şahıslar da katılabilir, ancak zorunluluk yoktur.

Bu stratejilerin yanı sıra Kağıtçıbaşı (1999) da çatışma çözümünde kullanılabilecek şu tekniklerden söz etmiştir: ***Pazarlık etmek:*** Taraflar birbirlerine tekliflerde bulunur, birbirlerini ikna etmeye ve böylece bir sonuca ulaşmaya çalışırlar. Eğer bu süreç başarılı bir şekilde sona ererse çatışma çözülür; ermezse çatışma olduğundan daha şiddetli bir şekilde devam eder. ***Ortak amaçlar yaratmak:*** Tarafların

çıkarlarını kapsayacak bir üst amaç yaratılır. Varolan yargıların en önemli temeli dünyayı "biz ve onlar" şeklinde algılamaktır. Eğer ortak amaç yaratılırsa, bu ayırım ortadan kalkar ve işbirliği rekabetin önüne geçer. ***Karşıt yanıtlar stratejisi:*** Kızgınlık ve saldırganlık duyguları taşıyan bireylerin bu duyguların zıttı tepkiler ve duygusal ortamlar yaratılarak duygularından uzaklaşmaları sağlanır.

2.2.3. Çatışma ve Çatışma Çözme İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, ülkemizde ve yurt dışında yapılan çatışma çözme ile ilgili araştırmalar ve sonuçları incelenmiştir.

2.2.3.1. Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de genel olarak çatışma çözme becerisini geliştirme, çatışma çözmenin iletişim becerileri ile ilişkisi, çatışma çözme yöntemleri ve arabuluculuk ve çatışma çözme üzerine araştırmalar yapılmıştır.

Ülkemizde araştırmaların bir kısmı deneysel çalışmalardır. Bu çalışmalarda; üniversite öğrencilerine uygulanan çatışma çözme becerileri eğitimi programının, öğrencilerin kişilerarası çatışmalarını çözerken kullandıkları çatışma çözme biçimlerine etkisi (Kavalcı, 2001); arabuluculuk eğitiminin ilköğretim düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkisi (Koruklu, 1998), yüz ifadeleri konusunda verilen eğitimin duygusal yüz ifadelerini teşhis becerisi ve iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisi (Dökmen, 1986), arabulucu yolu ile çatışmalara çözüm bulma ve arabuluculuk eğitiminin okullarda uygulanması ve bu eğitimin öğrencilerin benlik gelişmelerine, liderlik becerilerine, saldırgan davranışlarına ve algıladıkları problem miktarına etkisi (Pekkaya, 1994), akademik çelişki, değer çizgisi ve güdümlü tartışma yöntemlerinin, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları çatışma çözme becerileri üzerideki etkisi (Sarı, 2005) incelenmiştir.

Atıcı (2007) tarafından yapılan çalışmada 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme stratejileri incelenmiştir. Öğrencilerin çatışmalarını çözmede problem çözme, kaçınma ve saldırgan stratejileri kullandıkları, en fazla kullanılan stratejinin problem çözme olduğu ve kızların bu stratejiyi erkeklere göre daha çok kullandığı ortaya

çıkmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu çatışmaları çözmede öğretmenden yardım istemediklerini, isteyenlerde sözel ve fiziksel saldırganlık, kavga, rahatsız edici davranışlar gibi çatışmalar için öğretmene başvurduklarını belirtmişlerdir.

Türnüklü ve Şahin (2002) küfretme ve kavga etmenin ilköğretim öğrencileri arasında en sık gözlenen çatışmalar olduğunu bulmuştur. Ayrıca ilköğretim 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme stratejilerini inceleyen Türnüklü ve Şahin (2004) öğrencilerin fiziksel şiddet, küfür, izinsiz eşya alma, dalga geçme, ad takma ve kıskançlık gibi çatışmaları çözmek için genelde yıkıcı stratejiler kullandıklarını ve erkek öğrencilerin fiziksel şiddetler ilgili çatışmalarını çözmede daha saldırgan stratejiler kullandıklarını belirlemişlerdir.

2.2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt dışında çatışma ve çatışma çözme hakkında yapılan araştırmalarda genellikle ergenlerin akranları ve aileleri ile yaşadıkları çatışma, kullandıkları çatışma çözme stratejileri, çatışma çözme eğitimi gibi konular üzerinde durulmuştur.

Emerson (1990), ABD'deki dört ilkokulda, çatışmaların çözümünde kullanılan davranışları araştırmıştır. Öğrencilere, iletişim ve problem çözme becerileri verilmiştir. Amaç okuldaki arkadaş grupları arasındaki şiddeti, anti sosyal davranışları en aza indirmektir. Veriler; arabulucuların gözlemlerinden, öğretmenlerden, öğrenci arabuluculardan, anlaşmazlık yaşayanlardan, sorunu olmayanlardan ve ailelerden elde edilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin kendi arkadaşlarının çatışmalarının çözümünde yardımcı olabildikleri ve ayrıca okul ortamında da olumlu yönde değişme sağladıkları gözlemlenmiştir (Akt; Koruklu, 1998).

Bazı araştırmacılar (Johnson, Johnson, Dudley ve Açıkgöz, 1994), çocuklar ve ebeveynler arasındaki çatışmalarla ilgili araştırmaların olduğunu fakat kardeşler, arkadaşlar ve okul çocuklarının arasındaki çatışmalarla ilgili araştırmaların çok fazla olmadığını ifade etmişlerdir.

Çatışma çözme ile ilgili bir başka araştırmada DeCecco ve Richards (1974) tarafından yapılmıştır. Araştırmaya 8000'den fazla öğrenci, 500 öğretim görevlisi katılmıştır. Öğrenciler tarafından rapor edilen çatışmaların % 90'nının çözümsüz kaldığını ya da yıkıcı bir şekilde çözümlendiğini bulmuşlardır. Ayrıca okul içerisinde bireylerin çatışmadan kaçmayı denedikleri ya da tam tersi yok etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir(Akt; Johnson, Johnson, Dudley ve Açıkgöz, 1994).

Yurt dışında da bazı araştırmacılar çatışma çözme eğitimi programının etkilerini araştırmışlardır. Örneğin; Foster (2000), Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramında ortaya koyduğu öz yeterlik (self-efficacy) ve Bloom'un bilişsel taksonomisine dayalı olarak geliştirdiği çatışma çözümü eğitimi programının; Johnson, Johnson, Dudley ve Açıkgöz (1994), ABD'de ortaokul öğrencileri üzerinde çatışma çözme eğitiminin; Smith (2001) ise ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilere şiddet içermeyen bir eğitim programının çatışma çözümü becerileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırma, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çatışma çözme davranışlarını empatik eğilim düzeylerine göre inceleyen betimsel bir çalışmadır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır bir başka deyişle üçgenleme yöntemi kullanılmıştır. Üçgenleme aynı konunun incelenmesinde çeşitli araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması anlamına gelmektedir. Dört tür üçgenleme vardır. Bunlar, veri üçgenlemesi, araştırmacı üçgenlemesi, kuram üçgenlemesi ve yöntem üçgenlemesidir (Denzin, 1994). Bu araştırmada hem sayısal veriler elde edilen nicel araştırma yöntemi hem de nitel veriler elde edilen görüşmeler birlikte kullanılarak yöntem üçgenlemesi yapılmıştır. Araştırma evren-örneklemi, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.1. Evren- Örneklem

Araştırmanın evrenini 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Nevşehir İli'nde bulunan ve ilköğretim okullarına devam eden ikinci kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Nevşehir İli'ndeki okullar bulundukları mahallelerin sosyo-ekonomik durumuna göre sınıflandırılmıştır. Bu okullar arasından kolay ulaşılabilir örneklem seçme yoluna göre sosyo-ekonomik düzeyi farklı toplam 5 ilköğretim okulu belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, beş ilköğretim okulunun 6, 7 ve 8. sınıflarına devam eden 376 kız ve 379 erkek toplam 755 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme alınan öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Ayrıca "Empati Ve Çatışma Çözme Hakkındaki Düşüncelere Yönelik Görüşme Formu" uygulanmak üzere araştırmacının görev yaptığı okuldaki öğrencilerden görüşmeyi kabul eden 20 kız, 20 erkek toplam 40 öğrenci ile çalışılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER							
SED	SINIF DÜZEYİ	CİNSİYET					
		KIZ		ERKEK		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%
ÜST SED	6. SINIF	49	45,8	58	54,2	107	100
	7. SINIF	28	46,7	32	53,3	60	100
	8. SINIF	30	58,8	21	41,2	51	100
	TOPLAM	**107**	**49,1**	**111**	**50,9**	**218**	**100**
ORTA SED	6. SINIF	41	51,9	38	48,1	79	100
	7. SINIF	43	45,7	51	54,3	94	100
	8. SINIF	21	36,8	36	63,2	57	100
	TOPLAM	**105**	**45,7**	**125**	**54,3**	**230**	**100**
ALT SED	6. SINIF	67	50,8	65	49,2	132	100
	7. SINIF	65	56,5	50	43,5	115	100
	8. SINIF	32	53,3	28	46,7	60	100
	TOPLAM	**164**	**53,4**	**143**	**46,6**	**307**	**100**
TOPLAM		**376**	**49,8**	**379**	**50,2**	**755**	**100**

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya 6, 7 ve 8. sınıflara devam eden 376 kız, 379 erkek olmak üzere toplam 755 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 218’i üst; 230’u orta ve 307’si ise alt sosyo-ekonomik düzeydedir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğrencilerin empatik eğilim düzeylerini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilen "Empatik Eğilim Ölçeği" (Bakınız, Ek 1), çatışma çözme davranışlarını ölçmek amacıyla da Koruklu (1998) tarafından geliştirilen "Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır (Bakınız, Ek 2). Ayrıca öğrencilerin empati ve çatışma çözme hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır (Bakınız, Ek 3).

3.2.1.Empatik Eğilim Ölçeği

Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeğinin amacı; kişilerin günlük yaşamında empati kurma eğilimlerini ölçmektir. Likert türü bir ölçek olarak hazırlanan ve 20 maddeden oluşan Empatik Eğilim Ölçeğinin maddelerinin yaklaşık yarısı, bireylerin evet deme eğilimlerini önlemek için negatif yazılmıştır. Bireylerden her bir maddenin yanındaki 1'den 5'e kadar olan sayılardan birisi işaretleyerek, o maddedeki görüşe ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Bireylerin maddeleri okuduktan sonra işaretledikleri sayılar o maddeye ilişkin puanları oluşturmaktadır. Negatif yazılmış maddeler tersten puanlanmakta tamamen katılıyoruma 1, hiç katılmıyoruma ise 5 puan verilmektedir. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

3.2.1.1. Güvenirlik ve Geçerlik

Empatik Eğilim Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna üç hafta arayla iki defa uygulanmış, bu iki uygulamadan elde edilen testin tekrarı güvenirlik katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Testi yarılama yöntemiyle öğrencilerin ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı ise .81'dir.

Bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından ölçeğin güvenirliği test tekrar test yöntemi ile incelenmiş, ölçek 100 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon .78 bulunmuştur.

Geçerlik çalışması için Empatik Eğilim Ölçeği ve Edwards Kişilik Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlama" bölümü arasındaki ilişkiye bakılmış ve .68 düzeyinde bir korelasyon bulunmuştur (Dökmen,1988).

3.2.2. Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği

Koruklu (1998) tarafından geliştirilen ölçek 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme davranışını belirmeye yöneliktir. Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği 24 maddeden oluşan beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçek çatışma çözme davranışlarını iki boyutta değerlendirmektedir. Bu davranış boyutları; Saldırganlık (Küfür, kavga, tehdit, susarak saldırma) ve Problem Çözmedir. (Uzlaşma, işbirliği).

Öğrencilerden ölçekte yer alan her bir durumun kendi davranışlarına ne derecede uyduğunu, maddelerin karşısında bulunan ve aşağıda verilen seçeneklere karşılık gelen 1-5 arasında bir değeri işaretleyerek göstermeleri istenmiştir. Puanlama 1-"hiç uygun değil", 2-"biraz uygun", 3-"uygun", 4-"çoğunlukla uygun", 5-"çok uygun" biçiminde yapılmıştır.

3.2.2.1. Güvenirlik ve Geçerlik

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları Koruklu (1998) tarafından test-tekrar test tekniği ile değerlendirilmiştir. Ölçek 100 kişilik bir öğrenci grubuna 10 gün arayla iki defa uygulanmıştır. Test-tekrar test uygulamalarının sonuçlarına göre, Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği' nde yer alan boyutlardan saldırganlık için .64 ve problem çözme için ise .66 güvenirlik katsayıları elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları ise saldırganlık için .85, problem çözme için ise .83'tür.

Bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından ölçeğin güvenirliği test tekrar test yöntemi ile incelenmiş, ölçek 100 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon .67 bulunmuştur.

Ölçeğin geçerlik çalışması için kapsam geçerliğine ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Kapsam geçerliği için, Ankara Üniversitesi EPH Bölümünden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında çalışan uzmanların görüşü alınmıştır. Onlardan, ölçekte bulunan her bir maddeyi, ifadesi ve kapsamı açısından incelemeleri ve eklemek istediklerini belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca ölçeğin, yapı geçerliğine faktör analizi yapılarak bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin iki faktörden oluştuğu görülmüştür. Bu faktörlere saldırganlık ve problem çözme isimleri verilmiştir. Ölçek maddelerinin madde toplam korelasyonları .30'un üzerinde bulunmuştur (Koruklu, 1998).

3.2.3. Empati Ve Çatışma Çözme Hakkındaki Düşüncelere Yönelik Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu açık uçlu 7 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunda öğrencilerin empati ve çatışma çözme, kendilerini empati kurma ve çatışma çözme konularında nasıl buldukları ile empati ve çatışma çözme arasındaki ilişkiye yönelik sorular yer almaktadır. Hazırlanan formdaki sorular tez danışmanı tarafından kontrol edilmiş olup, 5 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda bir soru çıkarılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında, örnekleme alınan okullardaki 6, 7 ve 8. sınıflara devam eden öğrencilere "Empatik Eğilim Ölçeği" ve "Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği" araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Öğrencilerin cinsiyetleri, okul isimleri ve sınıf düzeyleriyle ilgili bilgiler Empatik Eğilim Ölçeği'nde ayrılan kısma öğrenciler tarafından yazılmıştır. Araştırmanın amacı

hakkında bilgi verilerek öğrencilerin kendileri hakkında doğru bilgi vermelerinin önemli olduğu, bilgilerin gizli tutulacağı ve isim yazmanın gerekli olmadığı vurgulanmıştır. İki ölçeğin uygulanması yaklaşık bir ders saati (40 dakika) sürmüştür. Ölçekler araştırmaya dahil olan okullardaki 6, 7 ve 8. sınıflara devam eden tüm öğrencilere sınıfta hali hazırda bulunan öğretmenlerin yardımıyla uygulanmıştır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan "Empati Ve Çatışma Çözme Hakkındaki Düşüncelere Yönelik Görüşme Formu" araştırmacının görev yaptığı okuldaki öğrencilerden görüşmeyi kabul eden 40 öğrenciye uygulanmıştır. Görüşmeler okul psikolojik danışmanın odasında yapılmıştır. Veriler 2005-2006 öğretim yılında Nisan ve Mayıs aylarında toplanmış, görüşmeler ortalama en az 10, en fazla 15 dakika arasında sürmüştür. Görüşme sırasında araştırmacı daha önceden hazırlanmış olan soruları sırasıyla öğrencilere yöneltmiştir. Görüşmeler katılımcıların izniyle yazılarak kaydedilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Uygulamalardan sonra Empatik Eğilim ve Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeklerinden elde edilen veriler bilgisayar ortamında ve SPSS (Nie, 1975) istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca öğrencilerle yapılan görüşmeler niteliksel araştırma yöntemlerine uygun olarak araştırmacı tarafından analiz edilmiştir.

İlk olarak öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği ve kişisel bilgiler birlikte bilgisayarda oluşturulan veri dosyasına aktarılmıştır. Empatik eğilim düzeyi yüksek ya da düşük olan öğrenci grubunu belirlemek üzere öncelikle öğrencilerin empatik eğilim puanlarının ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değeri hesaplanmıştır. Bu verilerden hareketle ortalamanın 1 standart sapma altı ve 1 standart sapma üstü puanlar belirlenerek empatik eğilimi düşük ve yüksek düzeye sahip olanlar belirlenmiştir. Buna göre Empatik Eğilim Ölçeğinden 67-9 =58 ve altı puan alanlar düşük, 67+9=76 ve üzeri puan alanlar yüksek empatik eğilim düzeyine sahip olan öğrenciler olarak belirlenmiştir.

Verilerin analizinde önem düzeyi .05 olarak belirlenmiştir. Ortalamalar arasında fark olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. Saptanan değişkenlerde varyans analizinin sonuçlarının anlamlı çıkması durumunda, hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek için Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.

Görüşmelerden elde edilen nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle verilerde kodlama işlemi yapılmıştır. Bu işlem için veriler birkaç kez okunmuş ve kodlamalar yapılmıştır. Kodlama aşamasından sonra ortaya çıkan kavram ve temaların sunumunda tablolar kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin "empatik eğilim düzeyleri", "sınıf düzeyleri", "sosyo-ekonomik durumları" ve "cinsiyetleri" açısından çatışma çözme davranışına ilişkin bulgular sunulmuştur. Araştırmaya katılan bazı öğrencilerle yapılan görüşmenin içerik analizi yapılmış, sonuçlar frekanslarıyla tablolar şeklinde verilmiştir.

4.1. Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışına İlişkin Bulgular

4.1.1. Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Bulgular:

Araştırmada, "Empatik eğilim düzeyleri düşük ve yüksek olan öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu puanları arasında fark var mıdır?" şeklinde ifade edilen alt amacı sınamak amacıyla empatik eğilim düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerin, Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Boyutu puan ortalamaları arasındaki fark t-testi ile kontrol edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu Puanlarına Göre t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Empatik Eğilim Düzeyi Düşük	122	34,42	10,87	265	4,23	,000
Empatik Eğilim Düzeyi Yüksek	145	29,04	9,90			

Tablo 2 incelendiğinde, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması 34, empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması ise 29 ‘dur. Bu iki ortalama arasında anlamlı bir fark olduğu p değerine bakılarak da görülebilir (t=4,23, p≤0.05). Empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin lehine gözlenen bu farklılaşma, empatik eğilim düzeyleri düşük olan öğrencilerin çatışma çözme davranışlarında saldırgan davranışlar gösterdiğinin bir göstergesi olabilir.

4.1.2. Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmada, “Empatik eğilim düzeyleri düşük ve yüksek olan ilköğretim öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutu puanları arasında fark var mıdır?” şeklinde ifade edilen alt amacı sınamak amacıyla hesaplanan empatik eğilim düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerin, Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Boyutu puan ortalamaları arasındaki fark t-testi ile kontrol edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Empatik Eğilim Düzeyleri Yüksek Ve Düşük Olan Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Belirleme Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutu Puanlarına Göre t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Empatik Eğilim Düzeyi Düşük	122	43,18	9.83	265	-8,95	,000
Empatik Eğilim Düzeyi Yüksek	145	52.44	6,99			

Tablo 3 incelendiğinde, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması 43, empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması ise 52 ‘dir. Bu iki ortalama arasında anlamlı bir fark olduğu p değerine bakılarak görülebilir (t=8,95, p≤0.05). Empatik eğilim düzeyi yüksek

olan öğrencilerin lehine gözlenen bu farklılaşma, empatik eğilim düzeyleri yüksek olan öğrencilerin çatışma çözmede daha yapıcı yöntemleri kullandıklarının bir göstergesi olabilir.

4.2. Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

4.2.1. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri

Araştırmada, "Araştırmaya katılan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden olan öğrencilerin empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve betimsel değerler Tablo 4'te, ANOVA sonuçları ise Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri ile İlgili Betimsel Değerler

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	N	$\bar{X}$	s
Alt Sosyo-Ekonomik Düzey	307	67,87	9,20
Orta Sosyo-Ekonomik Düzey	230	66,27	8,84
Üst Sosyo-Ekonomik Düzey	218	67,17	10,46

Tablo 4 incelendiğinde gruplara ait puanların aritmetik ortalamalarının, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler için 67, orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler için 66 ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler için ise 67 olduğu görülmektedir. Grupların, empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri ile İlgili ANOVA sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Farklılık 'Scheffe'
Gruplar Arası	335,804	2	167,902	1,867	,155	-
Gruplar İçi	67618,864	752	89,919			
Toplam	67954,668	754				

Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin empatik eğilim puanları arasında gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($p \leq .05$).

4.2.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeyleri

Araştırmada, "Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet ve bulundukları sınıf düzeyine göre Empatik Eğilim Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve betimsel değerler Tablo 6'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Cinsiyet	KIZ			ERKEK			TOPLAM		
Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	s	N	$\bar{X}$	S
6. SINIF	157	69,96	8,92	161	65,18	9,31	318	67,54	9,42
7. SINIF	136	69,41	8,98	133	64,71	8,56	269	67,31	9,06
8. SINIF	83	70,02	10,20	85	63,25	9,28	168	66,60	10,29
TOPLAM	376	69,77	9,22	379	64,61	9,05	755	67,18	9,49

Tablo 6'da görüldüğü gibi 6. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları 70, 7. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları 69 ve 8. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları ise 70'dir. Erkek öğrencilerin ise, 6. sınıfa devam edenlerin aritmetik ortalamaları 65, 7. sınıfa devam edenlerin 65 ve 8. sınıfa devam edenlerin ise 66'dır. Bu aritmetik ortalamaların arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Değerler Varyans Analizi Sonuçları

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler Ortalama	f	P
Sınıf	99,36	2	49,68	,59	,55
Cinsiyet	5099,10	1	5099,10	60,93	,00
Sınıf X Cinsiyet	139,19	2	69,59	,83	,43
Hata	62679,33	749	83,68		
Toplam	67954,66	754			

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri açısından Empatik Eğilim Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p \geq ,05$), öğrencilerin devam ettiği sınıf düzeyi ile cinsiyet etkileşimi açısından da puanlar arasında anlamalı bir farkın olmadığı görülmektedir ($p \geq ,05$). Ancak kız ve erkek öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeği puanları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır ($p \leq 0.05$).

4.3. Çatışma Çözme Davranışına İlişkin Bulgular

4.3.1. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmada, "Araştırmaya katılan üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu puanları

arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilen alt amacı gerçekleştirmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve betimsel değerler Tablo 8'de, ANOVA sonuçları ise Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutu Düzeyleri ile İlgili Betimsel Değerler

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	N	$\bar{X}$	s
Alt Sosyo-Ekonomik Düzey	307	32,08	10,88
Orta Sosyo-Ekonomik Düzey	230	29,66	9,83
Üst Sosyo-Ekonomik Düzey	218	32,75	10,20

Tablo 8 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin aritmetik ortalamalarının 32,75 orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin 29,66 ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin ise 32,08 olduğu görülmektedir. Standart sapmaları ise sırayla 10, 9 ve 10'dur. Grupların, çatışma çözme davranışı saldırganlık alt boyutuna ilişkin ortalamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin ANOVA sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Farklılık 'Scheffe'
Gruplar Arası	1224,97	2	612,48	5,68	,004	Üst-Orta Alt-Orta
Gruplar İçi	81012,62	752	107,73			
Toplam	82237,59	754				

Tablo 9'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu puanları arasında gözlenen farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p \leq .05$). Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmış ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Ayrıca üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında da anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

4.3.2. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmada, "Araştırmaya katılan üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve betimsel değerler Tablo 10'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Değerler

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	N	$\bar{X}$	s
Alt Sosyo-Ekonomik Düzey	307	48,38	8,26
Orta Sosyo-Ekonomik Düzey	230	48,58	8,73
Üst Sosyo-Ekonomik Düzey	218	47,16	9,50

Tablo 10 incelendiğinde gruplara ait puanların aritmetik ortalamalarının, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler için 47,16; orta sosyo-ekonomik düzeye sahip

öğrenciler için 48,58 ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler için ise 48,38 olduğu görülmektedir. Standart sapmaları ise sırayla 9,50; 8,78 ve 8,26'dır. Grupların, problem çözme puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin İlgili ANOVA sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Anlamlı Farklılık 'Scheffe'
Gruplar Arası	271,14	2	135,57	1,74	,175	-
Gruplar İçi	58293,55	752	77,51			
Toplam	58564,69	754				

Tablo 11'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin çatışma çözme davranışı problem çözme puanları arasında gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

4.3.3.Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmada, "Araştırmaya katılan öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi ve cinsiyetlerine göre Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusunu yanıtlamak amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve betimsel değerler Tablo 12'de, ANOVA sonuçları ise Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 12. Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Değerler

CİNSİYET	KIZ			ERKEK			TOPLAM		
SINIF DÜZEYİ	N	$\bar{X}$	s	N	$\bar{X}$	s	N	$\bar{X}$	s
6. SINIF	157	29,73	10,27	161	32,77	9,96	318	31,27	10,19
7. SINIF	136	30,02	10,67	133	33,30	10,07	269	31,64	10,49
8. SINIF	83	27,93	10,48	85	35,69	9,88	168	31,86	10,87
Toplam	376	29,44	10,44	379	33,61	10,02	755	31,53	10,44

Tablo 12'de görüldüğü gibi 6. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları 29,73; 7. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları 30,02 ve 8. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları ise 27,93'dür. Erkek öğrencilerin ise, 6. sınıfa devam edenlerin aritmetik ortalamaları 32,77; 7. sınıfa devam edenlerin aritmetik ortalamaları 33,30 ve 8. sınıfa devam edenlerin aritmetik ortalamaları ise 35,69'dur. Bu aritmetik ortalamaların arasında anlamlı bir olup olmadığını anlamak için çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Saldırgan Alt Boyutuna İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler Ortalama	f	p
Sınıf	42,32	2	21,16	,20	,817
Cinsiyet	3866,03	1	3866,03	37,02	,000
Sınıf X Cinsiyet	693,97	2	346,989	3,323	,037
Hata	78210,28	749	104,420		
Toplam	82237,59	754			

Tablo 13 incelendiğinde, öğrencilerin devam ettikleri sınıf açısından Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu puanları arasında anlamlı bir farklılık

yoktur (p≥.05). Kız ve erkek öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Saldırganlık Alt Boyutu puanları arasında ise anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p≤.05). Ayrıca öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi ile cinsiyet türü etkileşimi açısından da puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır (p≤.05).

4.3.4. Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmada, "Araştırmaya katılan öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi ve cinsiyetlerine göre Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutu puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusuna yanıt vermek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve betimsel değerler Tablo 14'te, ANOVA sonuçları ise Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 14. Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutu Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

CİNSİYET	KIZ			ERKEK			TOPLAM		
SINIF DÜZEYİ	N	$\bar{X}$	s	N	$\bar{X}$	s	N	$\bar{X}$	S
6. SINIF	157	49,89	7,75	161	45,50	9,03	318	47,67	8,69
7. SINIF	136	51,10	7,38	133	46,16	9,74	269	48,66	8,96
8. SINIF	83	51,62	6,88	85	44,40	9,00	168	47,97	18,78
Toplam	376	50,71	7,45	379	45,49	9,28	755	48,09	8,81

Tablo 14'te görüldüğü gibi 6. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları 49,89; 7. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları 51,10 ve 8. sınıfa devam eden kız öğrencilerin aritmetik ortalamaları ise 51,62'dir. Erkek öğrencilerin ise, 6. sınıfa devam edenlerin aritmetik ortalamaları 45,50; 7. sınıfa devam edenlerin 46,16 ve 8. sınıfa devam edenlerin ise 44,40'tür. Bu aritmetik ortalamaların arasında anlamlı bir olup olmadığını anlamak için çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Sınıf Düzeyi Açısından Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışı Ölçeği Problem Çözme Alt Boyutundan Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler Ortalama	F	P
Sınıf	128,74	2	64,37	,90	,403
Cinsiyet	5340,54	1	5340,54	75,38	,000
Sınıf X Cinsiyet	230,19	2	115,09	1,62	,198
Hata	53060,13	749	70,84		
Toplam	58564,69	754			

Tablo 15 incelendiğinde, öğrencilerin devam ettikleri sınıf açısından problem çözme puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p \geq .05$). Kız ve erkek öğrencilerin problem çözme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p \leq .05$). Ancak öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi ile cinsiyet etkileşimi açısından puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır ($p \geq .05$).

4.4. Görüşme Analizine İlişkin Bulgular

4.4.1.Öğrencilerin Empati Hakkındaki Görüşleri

Yapılan içerik analizi sonucunda Tablo 16'da görüldüğü gibi öğrenciler empatiyi, karşıdaki insanın duygu ve düşüncelerini anlayabilme, kendimizi karşıdakinin yerine koyabilme olarak tanımlamışlardır. Karşıdaki insanın duygu ve düşüncelerini anlayabilme kız öğrenciler, kendimizi karşımızdakinin yerine koyma ise erkek öğrenciler tarafından yapılan tanımlar olmuştur. Son iki sırayı ise karşıdaki kişi gibi hissetme ve olaylara karşıdaki kişinin tarafından bakmak almaktadır.

Tablo 16. Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

Empati Hakkındaki Görüşler		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	F
1	Karşıdaki insanın duygu ve düşüncelerini anlayabilme	9	8	17
2	Kendimizi karşıdakinin yerine koyabilme	8	9	17
3	Karşıdaki kişi gibi hissetme	2	2	4
4	Olaylara karşıdaki kişinin tarafından bakmak	1	1	2

4.4.2. Öğrencilerin Empati Kurabilen Kişilerin Hangi Özelliklere Sahip Olması Hakkındaki Görüşleri

Tablo 17 incelendiğinde öğrenciler, kız öğrencilerde daha yüksek olmakla birlikte empati kurabilen kişinin anlayışlı ve hoşgörülü bir insan olması gerektiğini düşünmektedirler. Bu düşünceyi karşısındaki kişinin düşüncelerine saygılı olma ve bencil olmama takip etmektedir. Kız öğrencilerin büyük çoğunluğunun anlayışlı ve hoşgörülü olma konusunda hem fikir olduğu söylenebilir. Ayrıca kız öğrenciler, erkek öğrencilerden farklı olarak sabırlı olma, sakin olma dürüst olma ve önyargısız olma gibi özelliklerin empati kurabilen kişilerde olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 17. Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Kurabilen Kişilerin Hangi Özelliklere Sahip Olmaları Gerektiği Hakkındaki Görüşler Ve Frekanslar

Empati Kurabilen Kişilerin Özellikleri		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	F
1	Anlayışlı/hoşgörülü olmalı	11	8	19
2	Karşıdaki kişinin düşüncelerine saygılı olmalı	4	5	9
3	Bencil olmamalı	4	2	6
4	Sabırlı olmalı	3	-	3
5	Duygusal olmalı	1	2	3
6	Sakin olmalı	2	-	2
7	Dürüst olmalı	1	-	1
8	Önyargısız olmalı	1	-	1
9	Karşıdaki kişinin çektiklerini çekmeli	-	1	1

4.4.3. Öğrencilerin Empati Kurabilme Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri

Yapılan içerik analizi sonucunda Tablo 18'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 40 öğrencinden 26'sı başkalarıyla empati kurma konusunda kendisini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. 14 öğrenci ise bu konuda yeterli olmadığını belirtmiştir. Aradaki fark çok olmamakla birlikte genel anlamda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla empati kurabilme konusunda kendilerini daha yeterli buldukları söylenebilir.

Tablo18. Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Kurabilme Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

Empati Kurabilme Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	f
1	Empati kurabilme konusunda kendimi yeterli buluyorum	14	12	26
2	Empati kurabilme konusunda kendimi yetersiz buluyorum	6	8	14

4.4.4. Öğrencilerin Çatışma Çözme Hakkındaki Görüşleri

Tablo 19'da görüldüğü gibi öğrenciler, çatışma çözmeyi sorunları/problemleri konuşarak çözme olarak tanımlamışlardır. Bu tanımı kişilerarasındaki anlaşmazlıkları çözme izlemektedir. Kız öğrenciler en çok sorunları konuşarak çözme üzerinde dururken erkek öğrenciler kavgaları/küslükleri bitirmeyi çatışma çözme tanımı olarak kullanmışlardır. Son sırada ise bir konuya tartışarak çözüm bulma yer almaktadır.

Tablo 19. Kız ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

Çatışma Çözme Hakkındaki Görüşler		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	f
1	Sorunları/problemleri konuşarak çözme	10	5	15
2	Kişilerarasındaki anlaşmazlıkları çözme	7	4	11
3	Kavgaları/küslükleri bitirme	1	10	11
4	Bir konuya tartışarak çözüm bulma	2	1	3

4.4.5. Öğrencilerin Barışçıl Ya Da Yapıcı Çözümler İçin Bir Kişinin Sahip Olması Gereken Özellikler Hakkındaki Görüşleri

Tablo 20'de görüldüğü gibi öğrenciler bir kişinin çatışmayı barışçıl yollarla ya da yapıcı çözümler bularak çözmesi için hoşgörülü olması, sakin olması ve empatik olması gerektiğini düşünmektedirler. Bu özelliklerin yanı sıra sorunları konuşarak çözmeli, olaylara farklı açılardan bakabilmeli, sinirli olmamalı, dürüst olmalı, kavgacı olmamalı, fikirlere saygılı olmalı gibi özellikler de öğrenciler tarafından belirtilmiştir.

Tablo 20. Kız ve Erkek Öğrencilerin Barışçıl ya da Yapıcı Çözümler İçin Bir Kişinin Sahip Olması Gereken Özellikler Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

Barışçıl ya da Yapıcı Çözümler İçin Bir Kişinin Sahip Olması Gereken Özellikler		Kız	Erkek	Toplam
		F	F	f
1	Hoşgörülü olmalı	6	8	14
2	Sakin olmalı	5	4	9
3	Empati kurabilmeli	2	3	5
4	Sorunları konuşarak çözmeli	1	3	4
5	Sinirli olmamalı	2	3	5
6	Olaylara farklı açılardan bakabilmeli	2	-	2
7	Dürüst olmalı	1	2	3
8	Kavgacı olmamalı	1	1	2
9	Fikirlere saygılı olmalı	-	1	1

4.4.6. Öğrencilerin Çatışma Çözerken Kullandıkları Yöntemler Hakkındaki Görüşleri

Tablo 21'de görüldüğü gibi öğrenciler çatışma çözme yöntemi olarak ilk sırada karşıdaki ile konuşmaya yer vermektedirler. Bu yöntemi; haksızsa özür dileme, hatalarını bulup düzeltme, karşıdaki kişiyi anlamaya çalışma, sakin olma, anlaşmazlığın sebebini gidermeye çalışma ve dinleyerek çözüm yollarını bulmaya çalışma yöntemleri izlemektedir. Alttan alma ve anlaşmazlığın sebebini giderme kız, kendini haklı çıkarmaya çalışma ise erkek öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Kız öğrenciler özür

dileme ve hatalarını düzeltme üzerinde erkeklere göre; erkek öğrencilerde duymazlıktan gelme üzerinde kızlara göre daha çok durmuşlardır.

Tablo 21. Kız ve Erkek Öğrencilerin Kullandıkları Çatışma Çözme Yöntemleri Ve Frekansları

Öğrencilerin Kullandıkları Çatışma Çözme Yöntemleri		Kız	Erkek	Toplam
		f	F	f
1	Karşımdaki kişi ile konuşmaya çalışırım	11	11	22
2	Haksızsam özür dilerim	5	2	7
3	Hatalarımı bulup düzeltirim	4	2	6
4	Karşımdaki kişiyi anlamaya çalışırım.	2	2	4
5	Sakin olmaya çalışırım	1	2	3
6	Anlaşmazlığın sebebini gidermeye çalışırım	-	2	2
7	Dinlerim çözüm yollarını bulmaya çalışırım	1	2	3
8	Kendimi haklı çıkarmaya çalışırım	1	-	1
9	Uğraşmam / duymazlıktan gelirim	1	4	5
10	Alttan alırım	-	2	2

4.4.7. Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerileri Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri

Görüşme yapılan 40 öğrenciden 24'ü kişilerarası çatışmaları çözme konusunda kendini yeterli bulduğunu ifade etmiştir. 16 öğrenci ise bu konuda yeterli olmadığını belirtmiştir (Bakınız Tablo 22). Erkek öğrencilerde yeterli bulma ve bulmama oranları eşitken kız öğrencilerin yarısından fazlası yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 22. Kız Ve Erkek Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerileri Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

Çatışma Çözme Becerileri Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	f
1	Çatışma Çözme konusunda kendimi yeterli buluyorum	14	10	24
2	Çatışma Çözme konusunda kendimi yetersiz buluyorum	6	10	16

4.4.8. Öğrencilerin Empati ile Çatışma Çözme Becerisi Arasındaki İlişki Hakkında Görüşleri

Tablo 23 incelendiğinde görüşme yapılan 40 öğrenciden 34'ü empati kurmanın çatışma çözmede olumlu etkisi olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. 6 öğrenci ise aralarında bir ilişki olmadığını ifade etmişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler arasında bir konuda bir fark görülmemiştir.

Tablo 23. Kız ve Erkek Öğrencilerin Empati Ve Çatışma Çözme İlişkisi Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

Empati Ve Çatışma Çözme İlişkisi Hakkındaki Görüşler		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	f
1	Empati kurmanın çatışma çözmede olumlu etkisi vardır	17	17	34
2	Empati kurmanın çatışma çözmeye etkisi yoktur	3	3	6

4.4.9. Öğrencilerin iletişimde empati ve çatışma çözme becerilerini kullanma konusunda kendileri hakkındaki görüşleri

Yapılan içerik analiz sonucunda araştırmanın amacına uygun olarak sorulan empati ve çatışma çözme becerilerini bir arada kullanma konusunda öğrencilere sorulan "kendiniz için bu konuda neler söyleyebilirsiniz?" sorusuna öğrencilerin 26'sı "kendimi yeterli buluyorum" anlamına gelecek cevaplar vermişlerdir. Geri kalan 14 öğrenci ise yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Kızlarda kendilerini yeterli bulma erkeklere göre daha yüksektir.

Tablo 24. Öğrencilerin İletişimde Empati Ve Çatışma Çözme Becerilerini Kullanma Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşleri Ve Frekansları

İletişimde Empati Ve Çatışma Çözme Becerilerini Kullanma Konusunda Kendileri Hakkındaki Görüşler		Kız	Erkek	Toplam
		f	f	f
1	Kendimi yeterli buluyorum	15	11	26
2	Kendimi yetersiz buluyorum	5	9	14

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarını incelemek amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

5. 1. Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

5.1.1.Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin, empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilere oranla saldırganlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bu durum öğrencilerin empatik eğilim düzeyinin düşük olması çatışma çözme durumunda empatik tepkiler vermelerini engelleyebilir şeklinde yorumlanabilir.

Bu bulgu literatürdeki açıklamalar ve araştırmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, Johnson ve Johnson (1994) genel olarak öğrencilerin çatışma çözme biçimlerini bilmediklerini ifade etmektedirler. Onlara göre birçok okul çağındaki çocuk yıkıcı ve etkili olmayan çatışma çözme yöntemleri kullanmaktadır. Bazıları sözel sataşmayı kullanırken bazıları ise fiziksel şiddet kullanmaktadır. Bu durum öğrencilerin iletişim biçimlerini sağlıklı olarak kullanmadıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Özellikle öğrencilerin karşısındakini anlama, kendini onun yerine koyabilme olarak tanımlanan empati kurma becerisine sahip olmamaları çatışma çözmenin yıkıcı biçimde sonuçlanmasına neden olabilir.

Fonseca'nın (1986) yaptığı araştırmanın bulguları, daha yüksek empatik düzeye sahip olan çocukların, daha düşük empatik düzeye sahip olan çocuklardan daha az

saldırgan olacağını desteklemiştir. Sonuç olarak empati ve saldırganlık arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca Fonseca, bilişsel ve duyuşsal olarak empati, saldırganlığa ket vurucu bir mekanizma ve saldırganlığın kontrolünün bir temsilcisi gibi görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, ilk çocukluk döneminde empatinin saldırganlığa ket vurduğu ispat edilmiştir (Akt; Ceyhan, 1993).

Shechtman da (2002), agresif özellikler gösteren erkek çocuklarının daha düşük duyuşsal empatiye sahip olduklarını bulmuştur. Ayrıca agresif özelliklere sahip olmayan erkek çocukların, duyuşsal empati düzeyinin agresif özellikler gösteren erkek çocuklarınınkinin iki katı olduğu saptanmıştır.

Araştırmada, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin, empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilere oranla saldırganlık düzeyinin daha yüksek bulunması öğrencilerin model aldığı kişilerin (aile bireyleri, arkadaş çevresi, medya vb.) çatışma çözme yöntemlerinde empatiyi kullanmamaları ile de açıklanabilir. Özellikle aile bireylerinin birbirlerini anlamaya çalışmak yerine yaşadıkları problemleri şiddetle, saldırganlık göstererek çözme eğilimleri öğrencilerin çatışma yaşadıklarında olumsuz yöntemler izlemelerine neden olabilmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda da öğrencilerin empati ile ilgili görüşleri ele alındığında öğrencilerin büyük çoğunluğu karşıdaki kişi ile empati kurulabildiğinde çatışma çözmenin daha sağlıklı ve kolay olacağını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin empati kurabilen kişilerin özellikleri ile ilgili soruya cevapları genellikle o kişinin hoşgörülü olması, sabırlı olması, karşıdaki kişinin düşüncelerine saygılı olması şeklinde olmuştur. Bu cevaplar görüşme yapılan öğrencilere göre empatik olmanın saldırgan tepkilerle uyuşmayan olumlu bazı özelliklere sahip olmayı gerektirdiğini göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin yarısından fazlası da istatistiksel bulgulara paralel olarak iletişimde empati ve çatışma çözme becerilerini kullanma konusunda kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç empati kurabilen kişinin yapıcı çatışma çözme biçimlerini kullanabildiğini gösterebilir.

5.1.2. Empatik Eğilim Düzeyine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmada, empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilere oranla problem çözme düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bu durum empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha yapıcı problem çözme becerilerine sahip olacakları yönündeki beklentiyi doğrulamıştır. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan bir birey karşısındakini anlama çabası içerisindedir ve bu süreçte yapıcı davranabilir. Yaşanan çatışma durumlarında sadece kendini değil karşısındakini de düşünür ve kazan-kazan mantığıyla hareket edebilir.

Dökmen (1988), insanlara genel anlamda olumsuz tutum besleyen, çatışmaya uygun kişilik yapısına sahip kişilerin, iletişim çatışmalarına girme olasılıklarının yüksek, empati kurma olasılıklarının ise düşük olacağını ifade etmiştir. Bu ifadenin tam tersi düşünüldüğünde, çatışmalarda problemi uygun yöntemlerle çözme eğiliminde olan kişilerinde empati kurma eğilimlerinin yüksek olacağı anlaşılacaktır.

Ayrıca araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de öğrenciler çatışma çözmede empati kurmanın gerekli olduğunu ve empati kurarak çatışmanın kolay çözülebileceğini ifade etmişlerdir. Bu sonuç empatik eğilimin yüksek olmasının çatışmayı daha yapıcı biçimde çözmeyi sağlayabilir şeklinde yorumlanabilir.

5.2.Empatik Eğilim Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

5.2.1. Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Empatik Eğilim Düzeyine İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonuçlarına göre, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Traux ve arkadaşlarının (1967), empatik eğilimin bir kişilik özelliği olup olmadığı konusunda yaptığı araştırmada, doğuştan yardımsever kişilerin empatik oldukları sonucuna varılmıştır (Akt; Ergül,1995). Bu ifadeden hangi sosyo-ekonomik düzeye sahip olursa olsun bireylerin empatik eğilimlerinin kişilik özelliklerine daha çok bağlı olduğu anlaşılabilir.

Bununla birlikte sosyo-ekonomik düzeye göre empatik eğilimin farklılaşabileceğini ortaya koyan araştırmalarda vardır. Örneğin, Madsen (1971) ve DePalma (1974), orta sosyal sınıftan olan çocukların, alt sosyal sınıftakilere göre daha fazla empatik davrandıklarını bulmuşlardır (Akt; Dökmen,1987). Kalliopuska (1984), farklı sosyal sınıftaki annelerin empati kurma becerileri arasında fark bulamazken, orta sınıftan gelen babaların diğerlerine oranla daha fazla empatik beceriye sahip olduklarını ve alt sosyal sınıftan olan çocukların üst sosyal sınıfa göre daha fazla empatik davranma eğilimine sahip olduğunu bulmuştur (Akt; Dökmen,1987).

5.2.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim Düzeylerine İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri açısından Empatik Eğilim Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri ile cinsiyet etkileşimi açısından da puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sadece kız ve erkek öğrencilerin Empatik Eğilim Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sınıflar arasında anlamlı bir farklılığın çıkmaması 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin benzer biçimde ergenliğin ilk yıllarını yaşıyor olmaları empatik eğilim açısından belirgin bir farklılığın yaşanmamasına neden olabilir şeklinde yorumlanabilir.

Kız öğrencilerin daha empatik olmaları, annelerini model almaları ile açıklanabilir. Çünkü araştırmalara göre annelerin empatik eğilim düzeyi babalara göre daha yüksek çıkmıştır. Örneğin, Ceyhan (1993) ana-babaların empatik eğilim düzeylerini araştırmış ve annelerin empatik eğilim düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Kalliopuska (1984) ise annelerin babalara, kızlarında erkeklere göre daha fazla empati

becerisine sahip olduğunu bulmuştur (Akt; Dökmen,1987). Ayrıca Türk toplumunda kız çocuklarının yetiştirilme tarzının da kız öğrencilerin daha empatik olmasında önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Kız çocukları erkeklere göre daha uyumlu ve daha anlayışlı olma konusunda çevre tarafından yönlendirilmektedir. Bu ise kızların empati kurmasını kolaylaştırıcı nedenler arasında sayılabilir. Erkek çocukların empatik eğilimlerinin düşük olması ise yine yetiştirilme tarzı nedeniyle erkeklerin duygularını rahat ifade edememesiyle açıklanabilir.

Ayrıca öğrencilerle yapılan görüşmelerde de kız öğrencilerin yarısından fazlası ve erkeklerden daha çok sayıda kız öğrenci kendilerini empati kurabilme konusunda yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir.

5.3. Çatışma Çözme Davranışı İle İlgili Bulguların Tartışma Ve Yorumu

5.3.1.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonuçlarına göre üst ve alt sosyo ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin çatışma çözme saldırganlık boyutu puanları orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır.

Alt sosyo ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin daha yüksek saldırganlık düzeyine sahip olmaları ekonomik problemler ve maddi sıkıntılara bağlı olarak çocuğa ilginin az olması, aile içi şiddetin yaşanması ve böylece çocuğun saldırganlık düzeyinin artmasıyla açıklanabilir.

Üst sosyo ekonomik düzeye sahip öğrencilerin ebeveynlerinin çalışma temposunun yoğun olması, çocuğa yeterli ilgi ve zaman ayıramaması sonucunda iletişim eksikliği yaşanması çocuğun iletişim becerilerini tam kazanamamasına ve toplumsal yaşamda da saldırgan tutum sergilemesine neden olabilir.

Ülkemizde genellikle orta sosyo ekonomik düzeye sahip aileleri memur kesim öğretmen, polis vb. mesleklere sahip kişiler oluşturmaktadır. Bu tür aileler çocuklarının

gelişimleri ve eğitimler ile diğer sosyo ekonomik düzeye sahip ailelere göre daha fazla ilgilenebilirler, onlarla daha çok iletişim kurabilirler. Bu nedenle ailesinde anlaşılmayı, anlamayı öğrenen çocuk diğer yaşam alanlarında karşısındaki ile çatışma durumunda daha yapıcı davranabilmektedir.

5.3.2.Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre çatışma çözme davranışı problem çözme düzeylerinin değişmediği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, problem çözme becerisinde sosyo-ekonomik düzey değişkeninin dışında farklı değişkenlerin etkili olabileceğini düşündürmektedir.

5.3.3.Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Saldırganlık Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmaya katılan öğrencilerin çatışma çözme davranışı saldırganlık alt ölçeği puanları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte öğrencilerin bulundukları sınıf ile cinsiyet etkileşimi açısından puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, öğrencilerin cinsiyetleri açısından da çatışma çözme davranışı saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre çatışma durumunda erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok saldırgan davranışta bulundukları ortaya çıkmıştır.

Çatışma çözmede erkeklerin kızlara göre daha saldırgan olduğunu ortaya koyan bazı araştırmalarda mevcuttur. Türnüklü ve Şahin'in (2004) yaptıkları araştırma sonucuna göre erkek öğrencilerin fiziksel şiddetler ilgili çatışmalarını çözmede daha saldırgan stratejiler kullandıklarını ortaya çıkmıştır. Atıcı (2007) tarafından yapılan çalışmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok saldırgan davranışta bulundukları belirlenmiştir.

Göka (2001), insanda ve hemen hemen tüm hayvan türlerinde türün erkek üyelerinin kadınlara göre daha saldırgan olduğunu ifade etmiştir. Saldırganlık ve cinsiyetler arasındaki farklılık konusunda yapılan davranışsal gözlemlerde ve araştırmalarda çocukluk döneminde oynanan oyunlardaki şiddet ögesi açısından erkek çocukların daha çok bu tür oyunları tercih ettikleri bulunmuştur. Yetişkinlerde yapılan çalışmalarda şiddet suçları ile ilgili istatistikler göz önüne alındığında erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan davranışlar gösterdikleri saptanmıştır.

Bu sonuç öğrencilerin yetiştirilme tarzıyla da ilişkilendirilebilir. Genelde bazı ebeveynler çoğunlukla babalar erkek çocuklarına ilişkilerde haklarını savunması için gerektiğinde şiddete başvurması gerektiğini, karşısındakine saldırmasının kötü bir davranış olmayacağını telkin etmektedirler. Bununla birlikte erkek çocuklarının oyunlarında dahi şiddet içeren bölümlere rastlanabilmektedir. Kızların olaylar karşısında duygulara daha çok önem vermeleri saldırgan davranışlarının önüne geçebilmektedir.

Yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre erkek öğrenciler çatışma çözme denince akıllarına kavgaları bitirme geldiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçtan yola çıkarak erkek öğrencilerin çatışmaya kavga, şiddet içeren olumsuz bir durum olarak baktıkları ve çatışmaları daha çok bu şekilde yaşadıkları söylenebilir.

5.3.4.Öğrencilerin Sınıf Düzeyi ve Cinsiyetlerine Göre Çatışma Çözme Davranışı Problem Çözme Alt Boyutuna İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi açısından çatışma çözme davranışı problem çözme alt boyutunda anlamlı bir farklılık yoktur. Ayrıca öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi ile cinsiyet etkileşimi açısından da puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Buna karşı öğrencilerin cinsiyetleri açısından problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Sonuçlara göre kız öğrencilerin problem çözme puanları erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek çıkmıştır.

Korkut (2002), lise düzeyindeki öğrencilerin problem çözme becerilerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada cinsiyet, okul türü, yaş, babanın işi, bireylerin sorunlarını konuştukları ve anlaşıldıkları kişilerin kimler olduğu değişkenlerinin problem çözme becerilerini algılamada fark yarattığını bulmuştur.

Kız ve erkek öğrencilerin problem çözme becerilerindeki farklılık kız öğrencilerin olaylarda alttan alma, uyumlu olma, orta yolu bulma gibi özelliklere sahip olarak yetiştirilme biçimiyle açıklanabilir. Aile içinde anneyi model alan kız çocukları bu tür davranışları kızların genel bir özelliği olarak kanıksamaktadırlar. Çevreden gelen uyarılar, telkinler sonucu problemlere çözüm yolu bulan, kendisinden çok karşı tarafı düşünerek hareket eden bir tarzda yetiştirilmektedir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de kız öğrencilerin çoğunluğunun çatışma çözme denince problem çözmeyi anladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca görüşme yapılan kız öğrencilerin çoğunluğu erkek öğrencilere oranla çatışma çözme konusunda kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçta yine kız öğrencilerin yaşanılan çatışmaları daha çok yapıcı biçimde çözmeye çalıştıklarını göstermektedirler.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, genel anlamda elde edilen sonuçlar üzerinde durularak elde edilen bulgulara dayalı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelendiği bu araştırmada empatik eğilim düzeyi düşük ve yüksek olan öğrencilerin çatışma çözme saldırganlık ve problem çözme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bir diğer deyişle; empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise problem çözme düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Empatik eğilim ve çatışma çözme alt boyutlarından saldırganlık ve problem çözme açısından kız ve erkek öğrenciler arasında fark bulunmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek empatik eğilim düzeyine ve daha yüksek problem çözme düzeyine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla çatışma çözme davranışı saldırganlık alt boyutu daha yüksek çıkmıştır. Görüşmelerde de erkek öğrenciler genellikle çatışma çözmeyi kavgaları, küslükleri bitirme olarak ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin bulundukları sınıf ve sosyo ekonomik düzey açısından empatik eğilimde ve çatışma çözmede bir farklılık olmadığı görülmüştür. Sadece öğrencilerin bulundukları sosyo ekonomik düzey çatışma çözme davranışı saldırganlık alt boyutunda anlamlı fark yaratmaktadır.

6.2. Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları ile ilgili olarak uygulamaya ve bu konuda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çatışma çözme davranışı ve empati becerilerini kazanmaları için okullarda her sınıf düzeyinde psikolojik danışmanlar tarafından sınıf ve grup rehberliği yapılabilir.

Ailelere verilecek eğitim ile öğrencilerin aile içinde de bu becerileri kazanmaları ve uygulamaları sağlanabilir. Bununla birlikte ilköğretimde çalışan öğretmenlere de bu konularda seminerler ve eğitimler verilebilir.

Okullarda akran yardımcılığı eğitimi düzenlenip öğrencilerin çatışma çözme ve empati kurma konularında birbirlerine yardımcı olabilecekleri ve bir alt kademedekine koçluk yapabilecekleri bir sistem oluşturulabilir.

6.2.2. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler

Araştırmaya katılan öğrenciler arasından örneklem seçilerek çatışma çözme ve empati konularında eğitim vermeyi ve bu eğitimin etkilerini incelemeyi amaçlayan deneysel çalışmalar yapılabilir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerden farklı olarak ölçekler geliştirilip ve bu konuları kapsayan araştırmalarda kullanılabilir. Özellikle empatik eğilim konusunda ergenlere uygulanabilecek ölçekler geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Akçalı, F.Ö. (1991), Kaygı seviyesinin empatik beceriye etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akkoyun, F. (1982), Empatik Anlayış Üzerine, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2); 63-69.

Alver, B. (1998), Bireylerin uyum düzeyleri ile empatik becerileri, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, Ç. (2005), Kişilerarası Çatışma Çözme ve Problem Çözme Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi, *Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atıcı, M. (2007), Primary School Students' Conflict Resolution Strategies in Turkey, *International Journal for the Advancement of Counseling*, 29, 2, 83-98

Barnett, M.A. (1990), Empathy and related responses in children empathy and its development (Ed: N. Eisenberg, J. Strayer), *Cambridge University Press*, 147-157 , New York.

Beebe A. S., Masterson T. J. (2000), Communicating in Small Groups (Principles and Practices) *Addison Wesley Longman*, 267-307, Texas.

Borisoff D. ve Victor D. A. (1998), A Conflict Management A Communication Skills Approach. Allyn and Bacon Needham Height 103-145

Caruso, D. R., Mayer, J. D. (1998), A Measure of Emotional Empathy for Adolescents and Adults, *Unpublished Manuscript.*

Ceyhan, A. A. (1993), Anne-babaların empatik eğilim düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cotton, K. (1992), Developing Empathy in Children and Youth, *The Schooling Practices That Matter Most*, McCollough.

Cüceloğlu, D. (1991), İnsan ve Davranışı, *Remzi Kitapevi*, İstanbul.

Çiftçibaşı, H. (1997), Islahevinde kalmakta olan ergenlerin empatik beceri düzeylerinin ıslahevinde kalmayan yaşıtları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Denzin, N. K. (1994), Triangulation, İçinde T. Husen & T. N. Postlethwaite, *The International Encyclopedia of Education,* (2. Baskı), 2, Oxford: Pergamon.

Dereboy, İ.F. (1993), Kimlik bocalaması, anlamak, tanımak, ele almak, *Özmert Ofset*, 132-133.

Dökmen, Ü. (1986), Yüz ifadeleri konusunda verilen eğitimin duygusal yüz ifadelerini teşhis becerisi ve iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisi, *Doktora Tezi Özeti*, *Psikoloji Dergisi*, 6, 21.

Dökmen, Ü. (1987), "Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki" *A.Ü.E. B. F. Dergisi* 20 (1-2);183-207

Dökmen, Ü. (1988), Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi, *A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1-2); 155-190.

Dökmen, Ü. (2004), Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati, *Sistem Yayıncılık*, İstanbul.

Ekşi, A. (1990), Çocuk Genç Anababalar, *Bilgi Yayınevi*, 331, Ankara.

Enç , M. (1982), Eğitim Ruhbilimi, *Aka Kitabevi*, İstanbul.

Ergül, H. F. (1995), Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin benlik algı düzeyleri ile empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişki, Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi,* Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eroğlu, N. (1995), Empatik eğilimi düzeyleri farklı annelerin çocuklarının uyum ve başarıdüzeyleri, Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersanlı, K. (1993), İnsan ilişkilerinde empatik yaklaşımın yeri ve önemi, *Eğitim Dergisi* 5,70-72.

Foster, D. A. (2000), The conflict resolution – training program in a rural, multicultural elemantary school, *MAI,* 40 (1). 161

Gander, M.J., Gardiner, H.W. (2001), Çocuk Ve Ergen Gelişimi, (Çeviri: A. Dönmez, N. Çelen, B. Onur) *İmge Kitabevi*, 618. , Ankara

Garton F. A. ve Gringart E. (2005), The development of a scale to measure empathy in 8- and 9-year old children *Australian Journal of Education and Developmental Psychology* 5, 17-25.

Gerçek, E. (2005), PDÖ Yöntemiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim Ve Becerilerinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi* Çukurova Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 9 (2)

Goleman, D. (1998), Duygusal Zeka, (Çeviri: S. Yüksel) Varlık Yayınları, İstanbul

Göka M. (2001), Gençlik ve Şiddet, (Dr. M. H. Türkçapar ile birlikte) *Actual Medicine*, 9:7:73-81

Johnson, D. W. (1997), Reaching out (Interpersonel effectiveness and self-actualization), *Allyn and Bacon needham Height* 225-287.

Johnson, D. W. Ve Johnson R. (1997), The ımpact of Conflict resolution training in middle school, *Journal of Social Psychology*, 137, 11-22.

Johnson D. W., Johnson R., Dudley B. ve Açıkgöz K. (1994), Effects of Conflict Resolution Training on Elementary School Students. *The Journal of Social Psychology,* 134(6), 803-817.

Jonsson, P. ve Svensson, O. (2003), Emotional Empathy as Related to Mimicry Reactions at Different Levels of Information Processing, *Journal of Nonverbal Behavior* 27, 3-23.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999), Yeni İnsan ve İnsanlar, *Evrim Yayınevi* ve Bilgisayar San. Tic. Ltd. Şti, (10. Basım) İstanbul.

Kaner, S. (1991), Gerçeklik terapisi ve psikodramanın antisosyal davranış gösteren gençlerin benlik algıları ve empati düzeylerine etkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi* Ankara üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karip, E. (2000), Çatışma Yönetimi, *Pegem A Yayınevi*, Ankara.

Kavalcı, Z. (2001), Çatışma çözme becerileri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin çatışma çözme biçimleri üzerindeki etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi* Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korkut, F. (2002), Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23, 177-184.

Koruklu, N. (1998), Arabuluculuk eğitimin ilköğretim düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkisinin incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Körükçü, Sarıyüce Ö. (2004), Altı yaş grubundaki çocukların özsaygı düzeyleri ile anne empatik becerilerinin incelenmesi, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzgun, Y. (1988), Rehberlik Ve Psikolojik Danışma, *ÖSYM Eğitim yayınları*, Ankara.

Lipsitt, N. (1993), Development of empathy in children: the contribution of maternal empathy and communication style, *PHD,* Ohaio.

Mehrabian A., Epstein N. (1972), A Measure of Emotional Empathy, *Journal of Personality* 525-543.

Omdahl, B. L. (1995), Cognitive appraisal emotion and emphaty, *Associates Publishers Mahway*, New Jersey 13-35.

Öğülmüş, S. (2002), Ailede Çatışma Çözme Eğitimi, 2001 Yılı Aile Raporu (Yayına Hazırlayan: İrfan Çayboylu), *T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları*, 120, 193-207.

Pekkaya, F.B. (1994), Arabulucu yolu ile çatışmalara çözüm bulma, arabuluculuk eğitiminin okullarda uygulanması ve bu eğitimin öğrencilerin benlik gelişmelerine, liderlik becerilerine, saldırgan davranışlarına ve algıladıkları problem miktarına etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Pişkin, M. (1991), Empati, kaygı ve çatışma eğilimi arasındaki ilişki, *A.Ü.E.B.F. Dergisi*, 22 (2), 775-784.

Rahim, M. A. (1992), Managing Conflict in Organizations, *Praeger, Westport*, Connecticut.

Robbins, S. P. (1994), Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev. S. Ayşe Öztürk), Basım ve Yayım ETAM A.Ş. Eskişehir

Sarı, S. (2005), İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerine çatışma çözümü becerilerinin kazandırılmasında akademik çelişki, değer çizgisi ve güdümlü tartışma yöntemlerinin etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Shechtman, Z. (2002), Cognitive and Affective Empathy in Aggressive Boys: Implications for Counseling, *International Journal for the Advancement of Counselling*, 24, 211 – 222

Smith, M. A. (2001), Development and implementation of a nonviolent education curriculum to reduce incidents of violence in middle school youth, DAI-A, 62 (01), 91.

Strayer, J. and Roberts, W. (2004), Childrens anger emotional expressiveness and empathy: relations with parents empathy emational expressiveness, and parenting practices, *Social Development*, 13; 229-255.

Sweeney, B. ve Carruthers, W.L. (1996), Conflict Resolution: history, philosophy, theory and educational applications. *The School Counselor*, 43, 326-343

Şahin, M. (1997), Üniversite sınıf atmosferinin algılanan empatik iletişim düzeyleri açısından incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanrıdağ, Ş. R. (1992), Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik beceri düzeyinin ve eğiliminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi,* Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türnüklü, A. ve Şahin İ. (2002), İlköğretim okullarında öğrenci çatışmaları ve öğretmenlerin bu çatışmalarla başa çıkma stratejileri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* 8, 30, 283-302.

Türnüklü, A. ve Şahin İ. (2004), 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi, *Türk Psikologları Yazıları*, 7, 13, 45-61.

Ünal, C. (1972), İnsanları anlayabilme kabiliyeti, *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi*, 3-4, 71,93.

Ünal, F. (2003), Empatik iletişim eğitiminin okulöncesi çocuğu olan annelerin empatik beceri düzeylerine etkisi, *Doktora Tezi,* Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Voltan-Acar N. ve Mc Whirter (1985), Çocukla İletişim, Öğretme, Destekleme Ve Çocuk Yetiştirme Sanatı, *Nüve Matbaası*, 248. Ankara.

Wigging J. A. Ve Wigging B. B. (1994), Social Psychology, *Mcgraw-Hill*, North America, 389-406.

Yıldırım, İ. (1994), İlkokul müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeyleri, *1. Eğitim Bilimleri Kongresi*, 678-687, Adana.

Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (1994), İlkokul müfettiş adaylarının empatik eğilim düzeylerine göre iş doyumları, *1. Eğitim Bilimleri Kongresi*, 678-687, Adana.

Yörükoğlu, A. (1996), Çocuk Ruh Sağlığı, *Özgür Yayınları*, 421, İstanbul.

EK-1 EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ
(GÜNLÜK DAVRANIŞ ANKETİ)

SINIF : (6) (7) (8)
CİNSİYET: KIZ ( ) ERKEK ( )
OKULUNUZ ADI:

AÇIKLAMA
Aşağıda 20 cümle bulunmaktadır. Bir cümledeki ifadeyi kendinize **Tamamen Uygun** bulacağınızı düşünürseniz 5'e, **Oldukça Uygun** bulacağınızı düşünürseniz 4'e, **Oldukça Aykırı** bulacağınızı düşünürseniz 2'ye, **Tamamen Aykırı** bulacağınızı düşünürseniz 1'e, eğer bir cümleye ilişkin olarak **Kararsızlık** belirtecekseniz 3'e çarpı koyunuz.

1. Çok sayıda dostum var…….....(1) (2) (3) (4) (5)
2. Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır…….....(1) (2) (3) (4) (5)
3. Sıklıkla kendimi yalnız hissederim.…….....(1) (2) (3) (4) (5)
4. Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlamış ayrılırlar.....(1) (2) (3) (4) (5)
5. Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir.(1) (2) (3) (4) (5)
6. Duygularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim……..……..(1) (2) (3) (4) (5)
7. İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider……...(1) (2) (3) (4) (5)
8. Birisiyle tartışırken bazen, dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır. ……...(1) (2) (3) (4) (5)
9. Çevrede çok sevilen bir insanım…….....(1) (2) (3) (4) (5)
10. Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım……...(1) (2) (3) (4) (5)
11. Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur…….....(1) (2) (3) (4) (5)
12. İnsanların çoğu bencildir……..(1) (2) (3) (4) (5)
13. Sinirli bir insanım…….....(1) (2) (3) (4) (5)
14. Genellikle insanlara güvenirim……..…..(1) (2) (3) (4) (5)
15. İnsanlar beni tam olarak anlayamıyorlar……(1) (2) (3) (4) (5)
16. Girişken bir insanım……...(1) (2) (3) (4) (5)
17. Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır……..(1) (2) (3) (4) (5)
18. Genellikle hayatımdan memnunum……...(1) (2) (3) (4) (5)
19. Yakınlarım bana sık sık derdini anlatırlar……..…….(1) (2) (3) (4) (5)
20. Genellikle keyfim yerindedir…….....(1) (2) (3) (4) (5)

EK-2 ÇATIŞMA ÇÖZME DAVRANIŞLARINI BELİRLEME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA :

Aşağıda kişilerin arkadaş ilişkilerinde yaşadığı bir takım durumlar ifade edilmiştir. Her ifadeyi dikkatlice okuyun, sonra da genel olarak bu tür durumlarda nasıl davrandığınızı düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Genel olarak düşünerek size uygun olanı işaretleyiniz.

(1) Hiç uygun değil
(2) Biraz uygun
(3) Orta / kararsızım
(4) Çok uygun
(5) Çok çok uygun

1. Çok önem verdiğim ve gizli tuttuğum bir konuda arkadaşım gelişi güzel konuşursa onunla kavga ederim. (1) (2) (3) (4) (5)

2. Sınıfta iki çocuğun bir top başında tartıştıklarını görsem gidip onların yaptığının yanlış olduğunu söylerim. (1) (2) (3) (4) (5)

3. Arkadaşım izinsiz cüzdanımdan bir fotoğrafımı alsa onunla kavga ederim (1) (2) (3) (4) (5)

4. Arkadaşımı sınıfta kimse yokken benim ceketimin ceplerini karıştırdığını görsem neden bunu yaptığını sorarım. (1) (2) (3) (4) (5)

5. Arkadaşım okulda benim hakkımda yalan yanlış dedikodu yapsa bende onun hakkında dedikodu yaparım. (1) (2) (3) (4) (5)

6. Sevdiğim kişi başka bir arkadaşımın yanında bana aptal dese onunla yalnız kaldığımda niçin böyle konuştuğunu sorar ve çok üzüldüğümü söylerim. (1) (2) (3) (4) (5)

7. Bir arkadaşımın bir grup tarafından tehdit edildiğini duysam bende grubumu toplar onları tehdit ederim. (1) (2) (3) (4) (5)

8. Çok sevdiğim birisi hakkında yanlış söylentiler duysam bunu çıkaran arkadaşıma neden bunu yaptığını sorarım. (1) (2) (3) (4) (5)

9. Sınıftaki bir arkadaşım doğum günü partisine beni davet etmese o arkadaşıma küserim. (1) (2) (3) (4) (5)

10. İki arkadaşım kavga etseler ve benim bir tarafı tutmamı söyleseler bu yaptıklarının yanlış olduğunu söyler ve onların konuşmalarını sağlarım. (1) (2) (3) (4) (5)

11. Öğretmen sınıf içi çalışmalarda bana görev verse ve bunu başka birisi de istediği için öğretmene benim istemediğimi söyleyerek görevi alsa o arkadaşımla bir daha konuşmam. (1) (2) (3) (4) (5)

12. Sevdiğim kişi benim bazı hareketlerimden rahatsız olduğunu söylerse onunla bunların neler olduğunu konuşurum. (1) (2) (3) (4) (5)

13. Beden eğitimi dersinde birisinin çantaları karıştırdığını görsem gidip o çocuğu döverim. (1) (2) (3) (4) (5)

14. Sınıf nöbetçisi olduğum bir gün bir arkadaşımın başka birinin kalemini aldığını görsem o arkadaşıma yaptığının yanlış olduğunu anlatırım. (1) (2) (3) (4) (5)

15. Sınıfta bir arkadaşımın yanlış yere suçlandığını görsem hemen gidip onu suçlayanlarla kavga ederim. (1) (2) (3) (4) (5)

16. Sınıfta ödevler verilirken öğretmen yanlışlıkla benim istediğim ödevi başkasına verse ve arkadaşımda kabul etse gidip arkadaşımla konuşur anlamaya çalışırım. (1) (2) (3) (4) (5)

17. Bir grubun okul çıkışında bizim sınıfın eşyalarına zarar verdiğini görsem sınıf arkadaşlarımı alarak onlarla kavgaya giderim. (1) (2) (3) (4) (5)

18. Sınıf arkadaşım ailesi ile olan tartışmadan dolayı derslerinde geri kalsa o arkadaşımın ailesiyle konuşması için yardımcı olurum. (1) (2) (3) (4) (5)

19. Bir çocuk başkasının çantasından aldığı silgiyi gizlemek için benim çantama atsa gidip onu döverim. (1) (2) (3) (4) (5)

20. Sınıfta düzenlenen bir partiye arkadaşlar bana haber vermeden gitseler onlara neden haber vermediklerini sorup konuşurum. (1) (2) (3) (4) (5)

21. İki öğrenci birbirleri ile kavga ederken benim kitabımı yırtsalar bende onların kitaplarını yırtarım. (1) (2) (3) (4) (5)

22. Bazı çocukların çete kurmak için arkadaşları tehdit ettiğini duysam (1) (2) (3) (4) (5)

sorunu çözecek yetkililerle konuşurum.

23. Sınıftan birinin tahtaya benim hakkımda kötü sözler yazdığını görsem (1) (2) (3) (4) (5)
bende onun hakkında kötü sözler yazarım.

24. Türkçe dersinde oluşturulan münazara gruplarında beni gruba almasalar (1) (2) (3) (4) (5)
niçin almadıklarını sorup katılmak istediğimi belirtirim.

EK-3 EMPATİ VE ÇATIŞMA ÇÖZME İLE İLGİLİ GÖRÜŞME SORU FORMU

1. Size göre empati ne demektir?
2. Bir kişinin diğerleri ile empati kurabilmesi için ne gibi özelliklere sahip olması gerekiyor? Siz kendinizi bu açıdan nasıl görüyorsunuz?
3. Çatışma çözme yani kişilerarası anlaşmazlık denince aklınıza ne geliyor?
4. Günlük yaşamda insanlarla yaşadığınız anlaşmazlıkları çözmek için neler yaparsınız?
5. Bir kişinin anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla ya da yapıcı biçimde çözmesi için ne gibi özelliklere sahip olması gerekir? Siz kendinizi bu özelliklere sahip olma açısından nasıl görüyorsunuz?
6. Sizce empati ve çatışma çözme davranışı arasında nasıl bir ilişki vardır? Siz kendiniz için bu konuda neler söyleyebilirsiniz?
7. Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

EK-4 GÖRÜŞME ÖZETLERİ

GÖRÜŞME-1

CİNSİYET: Kız

SINIF:6

1. Empati, karşıdaki bir kişiyi kendi gibi düşünüp olaylara onun açısından bakmaktır.
2. Bencil olmamalı, hoşgörülü olmalı ve anlayışlı olmalıdır. Ben kendimi bu açıdan ne çok kötü ne çok iyi görüyorum. Normal.
3. İki kişi arasındaki sorunu çözmedir.
4. Eğer ben suçluysam özür dilerim, suçum neyse telafi etmeye çalışırım.
5. Anlayışlı olmalı, bencil olmamalı. Ben kendimi normal olarak görüyorum.
6. Empati onu kendi yerine koymadır sorunları böyle giderebilir. Çatışma çözmede de yine ikisinin açısından da düşünüp sorunları çözme vardır. Kendimi normal olarak görüyorum.

GÖRÜŞME-2

CİNSİYET: Kız

SINIF:6

1. Empati kendimizi karşımızdakinin yerine koymaktır, onun durumunu anlayabilmektir.
2. Anlayışlı, hoşgörülü ve bencil olmaması gerekir. Ben kendimi bu özelliklere sahip görüyorum.
3. Çatışma çözme deyince aklıma bir problemi bir sorunu çözmek geliyor.
4. Mesela arkadaşımla küstüm ondan özür dilerim ve bu hatayı bir daha yapmayacağımı söylerim.
5. Bence bir insanın sorunlarını çözmesi için hoşgörülü ve anlayışlı olması gerekir. Ben kendimi bu yönden iyi görüyorum. Çünkü sorunlarımı barışçıl yönden çözmeye çalışırım.
6. Bence ikisinin arasında ilişki yoktur. Çünkü empati kendimizi karşımızdakinin yerine koymaktır. Çatışma çözme ise bir sorunu çözmektir.

GÖRÜŞME-3

CİNSİYET: Kız

SINIF:6

1. Karşıdaki kişinin durumunu anlamak ve onun yerine geçmiş gibi bir durumda hissetme davranışına empati denir.
2. Hoşgörülü olmalı. Ben merkezci olmamalı. Saygılı olmalı. Ben kendimi normal görüyorum.
3. Bir sorunu çözmedir.
4. Konuşurum. Arkadaşlarımın birbirlerini anlamalarını sağlarım. Barışmalarını sağlarım. Kavganın ve küsmenin günah ve çok kötü bir davranış olduğunu söylerim.
5. Saygılı, olumlu davranan, hoşgörülü olan bir insan olmalı. Bir sorunu çözmesi için hemen bağırması gerekmez. Olumlu davranması gerekir. Yeterliyim.
6. Empati başka birinin yerine geçme, çatışma çözme olan sorunları çözmedir. Normal.

GÖRÜŞME-4

CİNSİYET: Kız

SINIF:6

1. Karşıdaki kişinin yerine kendimizi koymaya empati denir.
2. O kişinin kendine güveni olması gerekiyor. İlk önce kendini o kişinin yerine koyarak onun nasıl bir psikoloji içinde olduğunu anlayabilmeliyiz. Hoşgörülü, güler yüzlü olması gerekmektedir. Ben kendimi bu açıdan çok yeterli görüyorum.
3. Bir kişiyle kavga ederek sonra bu sorunu çözmek demektir.
4. Küs arkadaşlarımı barıştırırım. Olaylara daha iyimser bir şekilde yaklaşırım. Sonra ona niye böyle yaptığımızı sorar ortamı tatlıya bağlarım.
5. İlk önce çevresindekilerle iyi olması gerekmektedir. Tatlı dilli, güler yüzlü, her şeye iyimser olarak yaklaşması gerekiyor. Ben kendimi bu özellikler açısından iyi buluyorum.
6. Empati yoluyla karşımızdakini anlayabiliyorsak, bazı sorunları kolayca çözebiliriz. Olayları tatlıya bağlayabiliriz. Bende bu yöntemi izlerim.

GÖRÜŞME-5
CİNSİYET: Kız
SINIF:6

1. Kendimizi bir başkasının yerine koyar gibi onunla aynı şeyleri düşünmeye çalışmaktır.
2. Anlayışlı olması gerekmektedir. Hep kendini düşünen bencil biri olmaması gerekir. Karşıdaki kişinin duygularına ortak olduğunu ve onu anladığını belli edecek durumda olmalıdır. Kendimi bu konuda normal derecede görüyorum.
3. Çatışma, karşımızdaki kişiyle kendi aramızdaki veya herhangi başka biri arasında yaşanan anlaşmazlıklardır. Çatışma çözme ise o anlaşmazlıkları ortadan kaldırmaktır.
4. Karşımdaki kişi ile konuşarak onu başka konulara yönlendirmeyi denerim.
5. Anlayışlı bir yapıya sahip olması gerekir. Karşıdaki kişinin yerinde kendisinin de olabileceğini düşünmesi gerekir.
6. Çatışmayı çözmek veya ortadan kaldırabilmek için öncelikle empati kurarak karşımızdaki kişi gibi düşünmeye çalışmalıyız. Yani empati kurmazsak çatışmayı barışçıl yollarla çözemeyiz. Bende genellikle bir çatışma sırasında empati kurarak karşımdakinin benim hakkımda neler düşündüğünü anlamaya çalışıyorum.

GÖRÜŞME-6
CİNSİYET: Erkek
SINIF:6

1. Bir insanın kendisini başkasının yerine koyup onu daha iyi anlamasıdır.
2. O insanın bencil olmaması gerekiyor. Kendini ben o insanın yerinde olsam ne yapardım düşüncesine alıştırması gerekiyor. Bende kendimde bu özellikleri görüyorum.
3. Çatışma denince aklıma birisinin başkası ile arasındaki küslük problem ve tartışma geliyor çatışma çözme ise küslüklerin bitmesi.
4. Öncelikli olarak o iki kişiye bu yaptıklarını aralarında konuşup halletmelerini tavsiye ederim. Onların yaptıklarının yanlış olduğunu aslında çatışmanın yanlış olduğunu söylerim.

5. O kişinin diğer insanlara karşı sevecen ve hoşgörülü davranması gerekir. Karşısındakileri anlayabilme yeteneğine sahip olmaları gerekir. Ben kendim de bu özellikleri görebiliyorum.
6. Empati bir kişinin kendini başkasının yerine koyup onu anlamasıdır. Çatışma çözmek ise iki kişi arasında olur. Bende bu davranışın faydasını gördüm. Empatiyi kullanarak bir küs arkadaşımı kendimle barıştırdım.

GÖRÜŞME-7
CİNSİYET: Erkek
SINIF:6

1. Bana göre empati bir olay karşısında kendimizi karşıdakinin yerine koymaktır.
2. Hoşgörülü olması gerekir, kaba olmaması gerekir. Alçak gönüllü olması gerekir. İyi, yeterli görüyorum.
3. Çatışma çözme denince aklıma bir sorunu problemi çözme geliyor.
4. Sakin olmalıyız, empati yapmalıyız.
5. Hoşgörülü olmalıyız, sakin olmalı, empati yapabilmeli. Kendimi yeterli buluyorum.
6. Empati kendimizi karşımızdakinin yerine koymaktır, çatışma çözmek ise bir anlaşmazlığı çözmektir, empati ile çatışma çözme arasında hiçbir ilişki yoktur.

GÖRÜŞME-8
CİNSİYET: Erkek
SINIF:6

1. Kendini diğer kişinin yerine koymaktır. Örneğin bir kişi üzüntüyken kendimizi o kişinin yerine koyar ne hissederdim, ne düşünürdüm diyerek kendini o kişinin yerine koymak ve onun düşüncelerini paylaşmaktır.
2. Kendisini onun yerine koyarak onun yaşadığı düşünceyi yaşaması lazım.
3. Çatışma sonunda küsenlerin barışmasıdır.
4. Küsen kişinin düşünceleriyle empati kurmaya çalışırım. Empati kurarak sorunun neden kaynaklanıyorsa o problemi çözmeye çalışırım. Barıştırmak için kötü yanlarını anlatarak çözüm yolu ararım.
5. Empati kullanarak hem o kişiye zarar vermeden hem de o kişinin düşüncelerini alarak çözme gibi özelliklere sahip olması gerekir. Kendimde böyle yaparak çözdüğüm olaylar var.

6. Ben bir olayda empati kurarak sorunu çözmeye çalışırım böyle bir ilişki var.

GÖRÜŞME-9

CİNSİYET: Erkek

SINIF:6

1. Bir kişi hangi duygu içindeyse o duyguyu anlayıp kendimizi o kişinin yerine koyabilmeye denir.
2. Hoşgörülü olmalıyız, o durumda bizde olabilirdik diyebilmeliyiz. Kendimi normal görüyorum.
3. Mesela iki arkadaşımız kavga ederken ayırmak geliyor aklıma.
4. Fazla çatışma yaşamıyorum.
5. İyi kalpli anlayışlı, her şeye iyi yönden bakmalı. Kendimi yeterli görüyorum.
6. Empati bir insanı anlayabilme, çatışma çözme iki kişiyi barıştırıp birlik yapmaktır. Empati kurarak barışabiliriz. Kendimi yeterli görüyorum.

CİNSİYET: Erkek

SINIF:6

1. Karşındakinin yerine kendini koymaya ve düşüncelerini, duygularını anlamaya empati denir.
2. İnsanların karşısındakine cana yakın, sevgili ve saygılı olması gerekir. Kendimin empati kurabildiğini düşünüyorum. Birisinin acısı varsa onun acısını anlar ve ona sevgili, saygılı ve cana yakın davranmaya çalışırım.
3. Kötü olayı bitirmedir.
4. Benimle karşımdakine uygun ve onunla anlaşabildiğimiz fikirleri ortaya koyarım.
5. İlk başta karşısındakine sinirlenmemeli, huzurlu olması gerekir. Sonra onu dinleyip kendi fikirlerini ortaya koyması gerekir. Ben kendim iyim.
6. Bence empati çatışma çözmeyi kapsar. Zaten her ikisinde de aynı davranışlar sergilenir. Ben bu konuda iyim.

GÖRÜŞME-10

CİNSİYET: Kız

SINIF:7

1. Bence karşısındaki insanın duygu ve düşüncelerini anlayabilme yeteneğidir.

2. Bana göre empati kuracak kişinin eğitimli ve anlayışlı birisi olması gereklidir. Eğer bir kişi böyleyse çevresindekileri daha rahat anlar, daha iyi konuşur. Empati kurabilme konusunda kendimi yeterli buluyorum.
3. İnsanlar arasında gerçekleşen bir takım sorunların, problemlerin çözüme kavuşması çatışma çözme olarak tanımlanabilir.
4. İlk olarak anlaşmazlığın sebebini öğrenmeye çalışır ve anlaşmazlık yaşadığım insanlarla bu konuyu çözmek isterim.
5. Bir kişinin anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla ya da yapıcı biçimde çözmesi için o kişinin sakin bir yapıya ve sorunları konuşarak çözme gibi özelliklerinin olması gerekir. Anlaşmazlıkları barışçıl yollarla ya da yapıcı bir biçimde için elimden gelen bütün gayreti gösteririm ancak karşımdaki kişi birazda olsa beni anlamaya çalışmıyorsa o kişiyle arkadaşlarımı bitiririm.
6. Empatiye sahip olan bir insan çatışma çözme davranışını da en iyi şekilde başarır diye düşünüyorum. Çatışma çözme davranışı bana göre karşısındakini anlama sonucunda çözülebilecek bir davranıştır. Empatinin de zaten karşısındaki insanın duygu ve düşünceleri anlamak olduğunu söylemiştik. Bu konuda kendim için söyleyeceğim tek şey bu konuda kendimi oldukça yeterli buluyorum.

GÖRÜŞME-11

CİNSİYET: Kız

SINIF:7

1. Empati bence kendimizi karşımızdakinin yerine koymaktır.
2. Öncelikle empati kurduğumuz kişi gibi düşünmemiz gerektiğini düşünüyorum böylece onu anlayabiliriz.
3. Çatışma çözme denince bir konu üzerinde tartışma ve bu konuyu bir çözüme kavuşturma geliyor.
4. Çatışma yaşadığım kişiyle konuşmaya çalışırım ya da sessiz kalarak bu işi zamana bırakırım
5. O kişinin sabırlı olması lazım. Olayları geniş yönleri ile düşünmesi lazım. Ben gayet sabırlı bir insanım. Fakat geniş yönde düşünmeye geldiği zaman bunu yeterince yapamıyorum. Çünkü karşımdaki insanın duygusunu, düşüncesini anlamadığım veya yanlış bulduğum zaman sadece kendi düşüncemin doğru olduğunu düşünüyorum.

6. Empati dediğim gibi kendini başkasını yerine koymaktır. Çatışma çözmede de bu yolu izlersek başarılı olacağımızı düşünüyorum. Sorun o zaman çözülür. Bence bu ikisi arasında böyle bir ilişki vardır. Yeterliyim.

GÖRÜŞME-12

CİNSİYET: Kız

SINIF: 7

1. Karşısındakinin duygu ve düşüncesini anlayabilmeyi ve bunu ona yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmektir.
2. Bir kişinin diğeri ile empati kurabilmesi için kendi düşündüklerini değil karşısındakinin düşündüklerini ifade etmeli ve söyledikleri ile yüz ifadesinin birbiriyle uyumlu olması gerekir. Örneğin bir arkadaşımız yazılıdan kötü aldığı için üzülüyor, bizde onu anlamaya çalışıyoruz. Yüzümüzde gülümser bir ifade ile üzülme düzeltirsin dediğimizde empati kurmuş sayılmayız. Ben kendimi bu açıdan yetenekli göremiyorum.
3. Çatışma çözme denince bir topluluktaki anlaşmazlıkları çözme aklıma geliyor.
4. Elimden geleni yapmaya çalışırım gerekirse özür diler maddi ve manevi elimden ne gelirse yapmaya çalışırım.
5. Bir kişinin anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla ya da yapıcı bir biçimde çözmesi için o kişinin sakin bir yapıya sahip olması gerekir. Ben kendimi bu özelliklere sahip olmada yeterli görüyorum.
6. Empati kurma karşıdaki anlamadır karşımızdakini anlarsak çatışmaları da çözeriz. Ben kendimi bu konularda çok yeterli görmüyorum.

GÖRÜŞME-13

CİNSİYET: Kız

SINIF:7

1. Karşıdaki kişinin duygularını anlama mesela bir kişi yolda düştüğü zaman duyduğu his bizimkinin aynısı ise buna empati denir.
2. Bir kişinin diğerleriyle empati kurması için aynı düşüncelere ve duygulara sahip olması gerekir. Ben kendimi bazı kişilere göre uygun buluyorum.
3. Çatışma diyince aklıma ilk öncelikle anlaşmazlık geliyor. Bunun sonucunda çatışmayı çözmek biraz zor ama konuşunca her şey yoluna girer. Çatışma çözme anlaşmazlıkları çözmektir.

4. Konuşmakla olabilir ama bunu ağız kavgasıyla hallediyoruz.
5. Kibar, saygılı, anlayışlı olması gerek. Bunlara sahibim ama yapamıyorum yani çatışma çözmede kullanamıyorum.
6. İlişkili olmadığını düşünüyorum. Bu konuda yetersizim.

GÖRÜŞME-14

CİNSİYET: Kız

SINIF:7

1. Bir iletişim biçimidir. Karşıdakinin yerine kendini koyabilmektir.
2. Duyguları paylaşabilmeli, teselli edebilmeli, olumlu düşünmeli sabretmeli. Kendimi yeterli buluyorum.
3. İnsanların birbirleri ile anlaşmazlıklarını gidermelerine denir. İyi olduğumu düşünüyorum.
4. Sakin olmaya çalışırım, etkinlik değiştiririm, yalnız kaldığım zamanlarda bağırırım.
5. Barışı seven bir insan olması gerekir. Kötü alışkanlıklardan uzak olması, diline sahip olması gerekir. Bazen bu özeliklere sahip değilim.
6. İkisi birbirine benzer. İkisinde de iletişim var empati kurabilen insan çatışma çözebilir. Çok başarılı değilim.

GÖRÜŞME-15

CİNSİYET: Kız

SINIF:7

1. Benim için empati, insanların düşüncelerini ve duygularını anlamaktır. Empatiyi her insan yapamıyor. Birden insana bağırıyor.
2. İnsan sakin olmalı , hemen kara vermemelidir, tepki göstermemelidir, insanların hakkına özgürlük vermeli ve kısıtlamamalıdır. İnsan kötü bir şey yapsa da onun neden böyle yaptığını sorup öyle tepki vermelidir. Ben kendimi bu açıdan yetersiz görüyorum. Çünkü tepki veririm.
3. Çatışma bir konu hakkında kavga etme, karşısındakine bağırma, çözme ise bir konuyu kavga etmeden konuşarak çözmedir.
4. Eğer suçluysam gider özür dilerim ve böyle olmasını istemediğimi söylerim. Eğer suçluysam kendimi arkadaşımın yerine koyar ve yine özür dilerim. Ama ilk tepkim kötüdür. Sonradan pişman olurum.

5. O kişi yine dediğim gibi önyargı yapmamalı ve sakin olmalı. Ben bu konuda da biraz eksiklerim var.
6. Çatışma çözme, bir konu hakkında ilk önce karşısındakini anlamayıp bir şeyler söyleyip sonra da şeyi iyi yola koymadır. Ben kendimi yetersiz görüyorum.
7. Aslında herkes birbirine saygı gösterse ve birbirini anlasa hiçbir sorun kalmaz.

GÖRÜŞME-16

CİNSİYET: Erkek

SINIF:7

1. Karşıdaki insanı anlamadır.
2. Önce karşıdaki insanı iyice tanıması lazım, onunla iyi arkadaş olmalı, huyunu özelliklerini bilmesi lazımsızdır.
3. Bir kavga veya huzurluğu ortadan kaldırmadır. İki arkadaş kavga ediyorsa ayırma gibi. Arkadaşlar arasında söz kavgası olabilir.
4. Eğer benim haksız olduğum anlarsam alttan alırım eğer o haksızsa haksızsın diye söylerim.
5. Önce sabırlı olması lazım. Birde dürüst olması lazım çünkü doğru söyleyen veya haklı olanı anlamak için. Kendimin bu özelliklere sahip olduğunu düşünüyorum.
6. Bir çatışmada empati kurar ve çatışmayı çözebiliriz. Yeterliyim.

GÖRÜŞME-17

CİNSİYET: Erkek

SINIF:7

1. Başkasının duygularını ve düşüncelerini anlamaktır.
2. Başkalarının ne düşündüğünü bilmesi gerekir. Bu konuda iyi olduğumu düşünüyorum.
3. Çeşitli anlaşmazlıklara çözüm bulmak. Arkadaşlarımızla fikirlerimiz farklı konulara değiniyor o zaman çatışma yaşayabiliyoruz, bunları çözüme kavuşturma çatışma çözmedir.
4. Fikirlerini dinleyerek herkesin isteğine uygun çözümler bulurum.
5. Başta anlayışlı olması gerekir. Herkese eşit şekilde davranması gerekir. Bu özelliklere tam olarak uygun değilim.
6. Empati kurarsak sorunları daha kolay çözeriz. Bu konuda iyim.

GÖRÜŞME-18

CİNSİYET: Erkek

SINIF:7

1. Bir insanın olay karşısındaki duygu ve düşüncelerini anlamaktır.
2. Olaylara aynı açıdan bakmak gerekir. Kendisini diğer insanın yerine koyması gerekir. ben kendimi bu açıdan tam hissetmiyorum.
3. Çatışma çözme denince aklıma iki insanın veya daha fazla insanın bir konu hakkında anlaşmazlıklarını çözme geliyor.
4. Hakkımı ararım. Konuşurum, sakin olurum.
5. Kendi sinirlerine hakim olması gerekir. Konuşmaları düzgün olması gerekir, diğer insanla empati kurması gerekir.
6. Mesela bir insan diğer bir insanla bir olay karşısında anlaşmazlığa düşerse birbirlerine empati kurarak bu anlaşmazlığa son verebilirler. İkisi arasında böyle bir ilişki vardır. Çok iyi değilim.

GÖRÜŞME-19

CİNSİYET: Erkek

SINIF:7

1. Karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini anlamadır.
2. Anlayışlı olması gerekir, saygılı olması gerekir. En önemlisi de karşıdakini dinlemesi lazım. Söylediklerimin hepsi bende var.
3. Bir konu hakkındaki sorunun giderilmesine, çözülmesine denir.
4. Onlarla konuşarak sorunun giderilmesini sağlarım, sorunun ne olduğunu anlamaya çalışırım.
5. Barışçıl yolla kişinin o kişiyi dinlemesi lazım. Ben kendimi bu konuda iyi görüyorum.
6. Kişi empati kurarak karşısındaki ile sorununu çözebilir. Bu konuda da iyim.

GÖRÜŞME-20

CİNSİYET: Erkek

SINIF:7

1. Karşıdakinin duygularını anlamaktır.
2. Duygusal biri olması lazım, onun başından geçenlerin seninde başından geçmesi gerekir. Ben empati kurabilirim.

3. Arkadaşlarımızın birbiriyle kavga edip barışması.
4. Konuşmaya çalışırım, o olayı unutmuş gibi yaparım, özür dilerim.
5. Barışçıl olması lazım. Ben barışçılım.
6. Empati ve çatışma çözme birbiriyle alakalıdır. Çatışmalar empati kurarak çözülür. İyim.

GÖRÜŞME-21

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Bana göre empati bir kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaktır.
2. Karşıdaki kişinin düşüncelerine saygılı olmalıdır. O sözünü bitirmeden müdahale etmemelidir. Ben çoğunlukla bu belirttiğim sözlere uymaya çalışıyorum
3. Çatışma çözme denince iki veya daha çok kişinin bir konuda anlaşamadığı olayı çözüm yolları arayarak çözmek aklıma geliyor. Çözüm yolları farklı olabilir tabii.
4. Arkadaşlarla yaşadığım anlaşmazlıkları onlarla açık açık konuşarak haksızsam özür dileyerek çözüyorum.
5. Hırslı olmamalı, kavgacı olmamalı, her konuda kendini haklı görmemesi gerekir. Ben kendim suçluysam özür dilerim, ama ben haklıysam ilk adımı onun atmasını beklerim.
6. Bence empati ve çatışma çözme şöyle bir ilişki olabilir. İnsan karşısındakini anlayıp ona yardım etmeye çalışırsa zaten anlaşmazlıklar ortadan kalkar. Bende her konuda anlayışlı olmaya çalıyorum.

GÖRÜŞME-22

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Bana göre empati kendini karşıdakinin yerine koymaktır.
2. O insanın uyumlu olması gerekir. Karşıdaki insanla konuşmayı bilmelidir. Sakin olmalıdır. Ben bu özelliklere fazla uymuyorum.
3. Çatışma çözme denince aklıma karşıdaki anlayarak sorunları çözmek geliyor.
4. Genelde kendimi haklı çıkarmaya çalışırım.

5. Anlaşmazlıkları çözmek için karşımızdakini anlamaya çalışmalıyız. Empati kurması yeterlidir. Ben uymuyorum.
6. Çatışmayı çözebilmek için empati kurabiliriz. Karşımızdakini anlamaya çalışabiliriz. İyimdir.

GÖRÜŞME-23

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Bana göre empati bir konuda ya da olayda karşımızdaki kişinin düşüncelerini anlayabilmek için kendimizi onun yerine koyabilmektir.
2. Bunun için öncelikli olarak ön yargılı olmamalı ve her şeyin aslını merak edebilen bir yapıda olmalıyız. Bu konuda ben kendimi övemem çünkü bende bir ansan olduğuma göre hata yapabilirim. Kendimi çokta yeterli bulmuyorum.
3. Çatışma çözme bir olayın içeriğini bulup çözmeye çalışmaktır. Önerilerde bulunarak, konuşarak sorunu çözmektir.
4. Hatalarımı bulmaya çalışırım, düzeltmeye çalışırım. Suçlu olsam da olmasam da önyargılı davranmamaya çalışırım.
5. Hemen sinirlenmeyen, olaylara başka bakış açısı ile bakan biri olmak lazım. Ben bu konuda iyi sayılabilirim. Küs kalmaktan ve yıkıcı olmaktan pek hoşlanmam.
6. Çatışma çözmek için empati kurmayı bilmeliyiz. Ve kendimi bu konuda yeterli görüyorum.

GÖRÜŞME-24

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Bana göre empati kendimizi başkasının yerine koymaktır. Koyunca onu anlayabilmektir.
2. Anlayışlı her yönden düşünebilen, sabırlı birisi olması gereklidir. Ben kendimi ortada görüyorum.
3. Bir konuyu anlayışlı bir biçimde konuşarak ve sonuçta başarılı olarak sorunu çözmek aklıma geliyor.
4. Konuşmayı denerim ama karşımdaki halen düşüncesinde ısrarlıysa aramdaki ilişkiyi keserim.

5. O kişinin en başta sabırlı olması gerekir. İnsanlarla iletişimin iyi olması gerekir. Bu konuda çok iyi olduğum söylenemez.
6. Bence arada şöyle bir ilişki vardır. Çatışma çözmede kendimizi başkasının yerine koyabilmeliyiz. Koyabildiğimizde zaten çatışma çözülür. İyi değilim.

GÖRÜŞME-25
CİNSİYET: Kız
SINIF:8

1. Bana göre empati bir insanın kendisini karşıdaki kişinin durumuna yerine koyması, onun anlamaya çalışmasıdır.
2. Hoşgörülü ve saygılı biri olması lazım. Ben elimden geldiğince hoşgörülü ve saygılı olmaya çalışıyorum.
3. Çatışma çözme denince aklıma arkadaşlarımızın arasındaki problemleri anlayıp onlara yardım ederek çözmek geliyor.
4. Aramızda anlaşmazlık olan bir insanla aramızdaki problemi çözmek için önce o arkadaşımla konuşurum. Bu problemi çözmek için neler yapmamız gerektiğini konuşurum.
5. Barıştan yana olmalı, kavga etmeyi ve başkaları ile çatışmayı sevmeyen biri olmalı. Etrafındakilere saygı duymalı ve inanlarla iyi ilişkiler kurmalı. Ben insanlarla çatışmayı ve kavga etmeyi sevmem aksine onlarla iyi ilişkiler kurmaya çalışırım. Kavga ettiğim zamanlarda problemi konuşarak çözmeye çalışırım.
6. Empati çatışma çözmenin en önemli basamaklarından biridir. Karşıdakilere karşı hoşgörülü davranırım. Empati kurarım ve onları anlamaya çalışarak aramızdaki problemi anlamaya çalışırım.

GÖRÜŞME-26
CİNSİYET: Kız
SINIF:8

1. Bana göre empati kendimiz bir kişinin yerine koymaktır.
2. Karşıdaki ile iletişim içinde olması gerekiyor.
3. Çatışma çözme denince aklıma bir olayı iyi şekillerde çözümlemek geliyor.
4. Günlük yaşamda çatışmalarımı çözmek için onlarla konuşurum.

5. Uyumlu olması gerekiyor. İnsanlarla konuşup anlaşması gerekir. Ben kendimi bu konuda iyi görüyorum.
6. Bence empati karşıdakinin yerine kendini koymaktır. Çatışma da ise problem çözme vardır. Yeterliyim.

GÖRÜŞME-27

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Bir kişinin karşısındaki kişinin düşüncelerine onay verip yani onun kararına saygı duymak ve kendimizi onun yerine koymaktır.
2. Saygılı, anlayışlı, kendini onun yerine koyabilen, dürüst olmalıdır. Bu saydığım özellikleri zaten kendimde bulduğum için saydım.
3. Kişiler arası bir çatışma çıktığında diğer arkadaşlarına yardımcı olmak ve ortalığı yumuşatmaktır.
4. Önce karşımdaki kişiyi sakinleştiririm. Yaptığının yanlış olduğunu söylerim.
5. Barıştan yana olması gerekir. İyi bir insan olması gerekir. Uyumlu bir insan olması gerekir. Bu özelikler bende var.
6. Bir insan empati kurarsa çatışmayı çözebilir. Yani çatışmayı çözebilmesi için o kişinin empati kurması gerekir. Bu konuda kendime güveniyorum.

GÖRÜŞME-28

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Karşımızdakinin duygularını, düşüncelerini anlayabilmedir.
2. Öncelikle anlayışlı olması gerekiyor. Bir de sabırlı olması gerekiyor. Ben de pek fazla bu özellikler yok.
3. İki kişi anlaşmazlık içindeyken ortamı düzeltmedir.
4. Konuşmayı denirim olmaz ise çatışmayı çözmeye çalışmam yani uğraşmam.
5. İlk olarak sabır yani en önemlisi sabır. Bende pek yok bu özellikler.
6. Empati kendini karşıdakinin yerine koyma, çatışma çözme ortamı yumuşatma. Empati kurarsak çözeriz. Yapabilirim.

GÖRÜŞME-29

CİNSİYET: Kız

SINIF:8

1. Bir başkasının yerine kendini koyabilmektir.
2. O kişinin hissettiklerini hissetmesi gerekir. Ben kendimi onların yerine koyabiliyorum.
3. Çatışma çözme, iki veya daha fazla insanın arasında olan sorunları çözmedir.
4. Kendi düşüncelerimi anlatırım, kafama takılanları sorarım ve onları dinlerim.
5. Kendini o insanın yerine koyabilir. İyim.
6. Çatışmaları çözmek için önce kendimizi karşıdakinin yerine koyabilmeliyiz. Empati de başkasının yerine kendimizi koyabilmektir. Kendimi bu konuda yeterli buluyorum.

GÖRÜŞME-30

CİNSİYET: Erkek

SINIF:8

1. Karşıdakinin yerine kendini koyabilmektir.
2. Karşıdaki kişiyle iyi anlaşabilmesi, onu iyi tanımış olması gerekir. Ben kendimi bu açıdan pek yeterli görmüyorum.
3. Çatışma arkadaşımızla ya da ailemizle yaptığımız tartışmadır.
4. Önce konuşurum, kimin yanlışı varsa o yanlışı düzeltmesini isterim.
5. Öncelikle iyi konuşması gerekir ve karşıdakini ile iyi anlayabilmesi gerekir. Ben kendimi bu özelliklere sahip olarak görüyorum.
6. Empati yoluyla kendimizi başkasının yerine koyabilir ve sorunları daha iyi anlayabilir ve çatışmayı en aza indirebiliriz. Pek iyi değilim.

GÖRÜŞME-31

CİNSİYET: Erkek

SINIF:8

1. Karşıdaki kişinin yerine kendini koyabilmektir.
2. Diğer kişilerle aynı düşünceyi paylaşabilmeleri gerekiyor. Bu konuda kendimi iyi görüyorum.
3. İnsanların birbirleri arasındaki problemleri yani sorunları çözmesine çatışma çözme denir.

4. Biraz alttan alırım, onlarla diyalog kurmaya çalışırım.
5. Bu konuda bilgili ve tatlı dilli olması gerekir. Ben kendimi bu konuda yeterli görmüyorum.
6. İki kişinin problemini çözmesi için karşıdaki kişinin yerine kendini koyması gerekir. Bu konuda iyim.

GÖRÜŞME-32

CİNSİYET: Erkek

SINIF:8

1. Bana göre empati bir insanın başına gelen olayı anlamak.
2. Duygulu olmalı, bencil olmamalı, insancıl olmalı, o insanın başından geçenleri bilmeli.
3. Birbirlerinin davranışlarını düzeltmeyi anlıyorum.
4. O insanla diyalog kurarım. Hatam varsa söylemesini isterim veya onun hatası varsa telafi etmeye çalışırım. Karşılıklı konuşurum.
5. Bence bilinçli olup dinlemeli, fikirlerine saygılı olmalı. Bu konuda tutarlı ve bilgiliyim.
6. Birbirine bağlıdır. Herkes başkasının derdini anlarsa çatışma kalmaz. Bu konuda iyim.

GÖRÜŞME-33

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Karşımızdakinin yerine kendimizi koymaktır.
2. Kendini karşısındaki insanın yerine koymak ve onunla aynı özellikleri kurmak gerekir. Yetersiz görüyorum.
3. İnsanın karşısındaki ile kavga etmesi sonra barışmasıdır.
4. Onlarla konuşmayı denerim ama dinlemeyeceklerini bildiğim için konuşmam.
5. Açık sözlü karşısındakinin duygularını anlayacak biri olmalı. Ben kendimde bu yeteneği görmüyorum ama bir şeyler yapmak isterdim.
6. Pek ilgisi yok. Kendimi yetersiz görüyorum.

GÖRÜŞME-35

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Empati bana göre iyi bir şeydir. Karşıdaki kişinin neler hissettiğini bilmek önemlidir. Kendimizi karşımızdakinin yerine koyar sorunları ortadan kaldırırız.
2. Önce karşıdaki kişiyi anlamak için sizin o karşıdaki kişinin çektiklerini çekmeniz gerekir. O zaman o kişinin neler hissettiğini anlayabiliriz. Ben kendimi bu açıdan bilgili görüyorum. Çünkü oruç tuttuğumda herkes gibi bende açlık çekiyorum. Açlık çok zor bir şey, o zaman aç kalan insanların neler hissettiğini anlıyorum.
3. Arkadaşların kavga ettikten sonra küslükleri bitirmesidir.
4. Genellikle duymazlıktan geliyorum.
5. Önce o insan çevredeki insanları seven, onların iyiliğini düşünen biri olmalıdır. O zaman çevredeki insanlar ona kötü bir şey söylediği zaman aldırmaz. Ben bu konuda yeterli değilim.
6. Alakası olabilir. bir arkadaşımızla dövüşürken o arkadaşımıza vurduğumuz zaman canı yanar işte o zaman onun yerine kendimizi koyarsak onun ne hissettiğini anlarız. Ondan sonrada duyarlı biriysek gider ondan özür diler, gönlünü alırız.

GÖRÜŞME-36

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Karşıdaki kişiyi kendi yerimize koyma ve kişinin neler düşündüğünü neler hissettiğini anlayabilmedir.
2. Anlayışlı, hoşgörülü düşünceli bir kişiliğe sahip olmalıdır. Fazla yeterli değilim.
3. Sorunlarımızı konuşarak anlaşarak çözme aklıma geliyor.
4. Duymazlıktan gelirim. Eğer hata bendeyse bir daha yapmamaya çalışırım. Konuşarak sorunu çözmeye çalışırım.
5. Sakin bir insan olmalı, görgülü olmalı. Uygulayamıyorum.
6. Sorunlu olduğumuz bir insanı anlarız onunla yeniden konuşarak sorunumuzu hallederiz. Yeterli değilim.

GÖRÜŞME-37

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Karşıdaki kişinin yerine kendini koymadır.
2. Hoşgörülü olması gerekir. İnsanlarla iyi iletişim içinde olması gerekir. İnsan haklarına saygılı olmalıdır. İyi sayılırım.
3. İki kişi arasında yaşanan kavgayı bitirmedir.
4. Eğer olay büyükse zaman bırakırım zamanla çözülür. Ya da konuşarak çözerim.
5. Barışçıl ruha sahip olması gerekir. İnsanları sevmesi gerekir. Biraz iyim.
6. Eğer empati olursa çatışma olmaz. Çatışmada olmazsa çatışma çözme gibi bir derdimiz olmaz. Ben empatiyi çoğu zaman yapamam.

GÖRÜŞME-38

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Bana göre empati başkasını kendi yerine koyup onun duygularını anlayabilmektir.
2. Bir kişinin diğerleri ile empati kurabilmesi için o topluma alışkın olması gerekir. Bu konuda kendimi iyi görüyorum.
3. Kavgaları bitirme aklıma geliyor.
4. Anlaşmazlıklar olsa bile dediklerini duymazlıktan gelir ve anlaşırım.
5. Bence yumuşak ve güler yüzlü olması gerekir. Kendimi iyi görüyorum.
6. Bence empati ile çatışma çözme davranışları arasındaki bağ oldukça çok güçlüdür. Ben her gün bizim sınıftaki çocuğu dövüyorlar ben kendimi bir an onun yerine koyuyorum ve aralarındaki çatışmayı çözüyorum. Yeterli görüyorum.

GÖRÜŞME-39

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Empati arkadaşlarımızın, ailemizdeki kişilerin yerine kendimizi koyarak duygularını ve düşüncelerini anlayabilmektir.
2. Pek empati kuramam.
3. Kavgayı çözme aklıma geliyor.

4. Konuşmayla halletmeye çalışırım.
5. Sinirli olmamalı, kavgacı olmamalı bu özellikler bende pek yok.
6. empati kurma başkasının yerine kendini koyma çatışma çözme ise bir sorunu çözme birbirine bağlı. Pek yeterli değilim.

GÖRÜŞME-40

CİNSİYET: Erkek

SINIF : 8

1. Empati bir kişinin duygularını anlamadır.
2. Diğerlerinin yerine kendini koymalı, ben kendimi bu açıdan fazla iyi göremiyorum.
3. Bir kişiyle bir kişinin arasındaki münakaşayı tatlıya bağlama, küslükleri bitirmedir. Anlaşmazlıkları çözmedir.
4. Kötü bir şey olmadan tatlıya bağlarım.
5. Bence o kişi alttan almalıdır. Sorunları kabaca çözmemelidir. Bazen yapabiliyorum.
6. Ararlarında bağ vardır. Duyguları anlarsak hep sorunu çözme yolunda ilerleriz. Pek iyi değilim.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı **:** Elife REHBER
Doğum Yeri ve Tarihi **:** Nevşehir, 1981
Cinsiyeti **:** Kadın
Medeni Hali **:**Evli
Adres **:** 20 Temmuz İÖO. Nevşehir
Telefon **:** 05054010369
E-mail Adresi **:**eliferehber@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU :

Derece	Program	Yıl
Yüksek Lisans	Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	2003-2007
Lisans	Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	1999-2003
Lise	2000 Evler Süper Lisesi Nevşehir	1995-1999
İlköğretim	Rauf Nail İlköğretim Okulu	1987-1995

Yabancı Dil **:** İngilizce

İŞ DURUMU

2003-2005 Necdet Kahraman İlköğretim Okulu, Adana
2005- 20 Temmuz İlköğretim Okulu, Nevşehir